

Evropské hnutí v České republice
European Movement in the Czech Republic

NEWTON COLLEGE

Podkladový materiál
k vědeckopopularizační konferenci

Postavení a vztahy Evropské unie a USA **v měnící se globální ekonomice**

Termín konání:	10. dubna 2015
Místo konání:	Moravské zemské muzeum Dietrichsteinský palác – přednáškový sál v 1. patře Zelný trh 8, 659 37 Brno
Doba trvání konference:	9:00 – 16:00 hod. (přestávka na oběd 12:00 – 13:00 hod.)
Pořadatel:	NEWTON College, a. s.
Spolupořadatel:	Evropské hnutí v České republice
Hlavní partner:	Česká spořitelna, a. s.
Mediální partner:	EurActiv.cz
Více informací:	www.eu-vyzkum.eu

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Vědeckopopularizační konference je klíčovou aktivitou v rámci projektu Podpora šíření poznatků výzkumu evropské integrace (reg. č. CZ.1.07/2.3.00/09.0128). Projekt byl v období 1. 9. 2009 – 31. 8. 2012 spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky, od 1. 9. 2012 do 31. 8. 2017 se projekt nachází ve fázi udržitelnosti.

Program vědeckopopularizační konference (přednášející a jejich příspěvky na konferenci)

9:00 – 12:00 Dopolední blok

- **Zahájení konference**
PhDr. Jiří Malý, Ph.D., manažer projektu
Roman Pavlík, člen předsednictva Evropského hnutí v České republice
- **Změny postavení EU a USA v globální ekonomice a jejich důsledky**
PhDr. Jiří Malý, Ph.D., ředitel Institutu evropské integrace, NEWTON College, a. s.
- **Porovnání vývoje států BRICS a G7 ve světové ekonomice**
doc. Ing. Juraj Sipko, Ph.D., MBA., ředitel Ekonomického ústavu Slovenské akademie věd
- **Inovační výkonnost jako faktor konkurenceschopnosti EU a USA v globální ekonomice**
Ing. Karel Mráček, CSc., člen předsednictva Asociace výzkumných organizací; Institut evropské integrace, NEWTON College, a. s.
- **Nová etapa adaptace strategie USA v globálním vládnutí**
Dr. h. c. prof. Ing. Milan Šikula, DrSc., Ekonomický ústav Slovenské akademie věd
- **Příprava obchodní dohody EU a USA (TTIP)**
Ing. Mgr. Jan Michal, vedoucí Zastoupení Evropské komise v České republice

11:30 – 12:00 Diskuse k dopolednímu bloku

12:00 – 13:00 Přestávka na oběd

13:00 – 16:00 Odpolední blok

- **Transatlantické obchodní a investiční partnerství (TTIP), jeho předpokládané přínosy a možná rizika**
Ing. Martin Tlapa, MBA, náměstek ministra zahraničních věcí pro řízení sekce bilaterální mimoevropské spolupráce, ekonomické diplomacie a mezinárodních ekonomických institucí
- **Problémy eurozóny a jejich vliv na postavení EU v globální ekonomice**
Ing. Jan Jedlička, manažer EU Office, Česká spořitelna, a. s.
- **Vztahy USA a EU pohledem primárního práva Evropské unie**
Mgr. Ing. Petr Wawrosz, Ph.D., Vysoká škola finanční a správní; Institut evropské integrace, NEWTON College, a. s.
- **Vládní regulace a podnikání – srovnání kvality podnikatelského prostředí v EU a USA**
Ing. Ivana Dostálová, Institut evropské integrace, NEWTON College, a. s.

15:00 – 15:30 Diskuse k odpolednímu bloku

15:30 – 16:00 Číše vína

Obsah podkladového materiálu

Pozice Evropské unie a USA ve světové ekonomice	4
<i>PhDr. Jiří Malý, Ph.D.</i>	
1. Vývoj velikosti ekonomik a jejich vzájemného obchodu	5
2. Vývoj veřejného dluhu a vnější ekonomické (ne)rovnováhy, role eura a amerického dolaru	9
3. Čínské ambice versus americká hegemonie: hlavní linie světového (ekonomického) konfliktu	12
Kvalita podnikatelského prostředí v EU a USA podle hodnocení Světové banky	15
<i>Ing. Ivana Dostálová</i>	
1. Iniciativa Světové banky	16
2. Srovnání amerického a evropského rámce	19
3. Podnikatelské prostředí jako faktor konkurenceschopnosti	21
4. Závěr	23
Vztahy Evropské unie a USA pohledem společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU	25
<i>Mgr. Ing. Petr Wawrosz, Ph.D.</i>	
1. Ustanovení primárního práva EU o zahraniční politice	25
2. Organizační zabezpečení zahraniční politiky v primárním právu	28
3. Hodnocení ustanovení primárního práva týkajících se společné zahraniční politiky EU	30
4. Konkrétní dopady primárního práva EU na vztahy k USA	34

Pozice Evropské unie a USA ve světové ekonomice

PhDr. Jiří Malý, Ph.D. – ředitel Institutu evropské integrace, NEWTON College, a. s.

Dne 28. ledna 2015 vydala Společnost pro celosvětovou mezibankovní finanční telekomunikaci (SWIFT) tiskovou zprávu o podílech jednotlivých měn na světových platbách. Čínský jüan se v listopadu 2014 stal pátou nejpoužívanější měnou v globálních transakcích. Objem plateb v čínské měně převýšil hodnotu transakcí uskutečňovaných v měnách jako kanadský dolar, australský dolar nebo švýcarský frank. Ohromující je přitom rychlost, s jakou se zvyšuje podíl čínské měny na světových platbách (viz graf 1). Zatímco v lednu 2013 byl čínský jüan třináctou nejpoužívanější měnou s podílem 0,63 % na objemu globálních transakcí, v prosinci 2014 dosáhl již zmiňované páté pozice a podílu 2,17 % na hodnotě světových plateb. Meziročně se hodnota plateb v čínské měně zvýšila o 102 %, v průběhu dvou let pak o 321 %.¹

V prosinci 2014 se mezi nejpoužívanějšími měnami v globálních transakcích na čtvrté pozici umístil japonský jen, jehož podíl na hodnotě světových plateb činil 2,69 %, třetí příčku pak obsadila britská libra s podílem 7,92 %. Kdyby objem transakcí uskutečňovaných v čínské měně rostl dosavadním tempem, mohl by podíl čínského jüanu na hodnotě světových plateb překročit podíl japonského jenu již v průběhu roku 2015, a čínská měna by se tak stala čtvrtou nejpoužívanější měnou v globálních transakcích.

Za pozornost stojí také vývoj u prvních dvou nejpoužívanějších měn v globálních transakcích. Zatímco v lednu 2013 bylo nejpoužívanější měnou euro s podílem 40,17 % na hodnotě světových plateb, v prosinci 2014 obsadila jednotná evropská měna druhou příčku s výrazně nižším podílem 28,30 %. Naopak pozice amerického dolaru se zlepšila. V lednu 2013 byla americká měna na druhém místě s podílem 33,48 % na hodnotě světových plateb, v prosinci 2014 však již byl americký dolar nejpoužívanější měnou v globálních transakcích a jeho podíl významně vzrostl na 44,64 %.

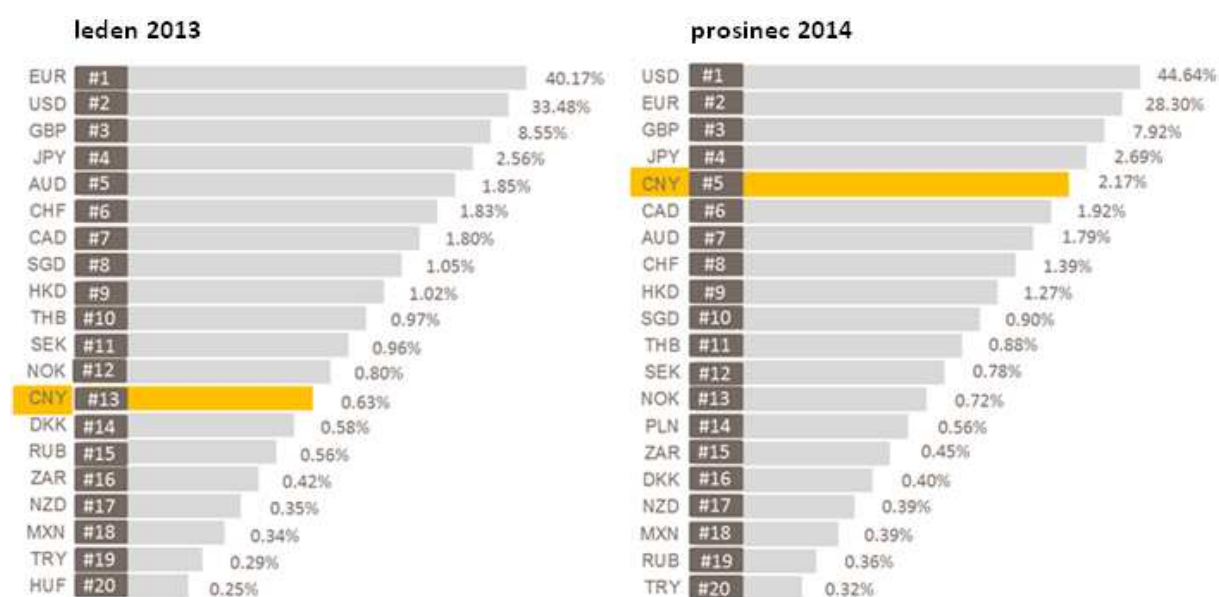
Vývoj těchto ukazatelů představuje pouze jeden příklad ze široké škály indikátorů, které potvrzují výrazné změny odehrávající se v posledních několika letech v globální ekonomice. Mění se ekonomické postavení jednotlivých zemí a regionů, jejich síla a schopnost ovlivňovat vývoj světové ekonomiky. To zároveň proměňuje i vzájemné vztahy mezi různými zeměmi a regiony v rámci globální ekonomiky. Uvedené změny přitom mají nejen ekonomické, ale i politické a bezpečnostní důsledky. Týkají se jak nově industrializovaných a rozvojových zemí, tak rozvinutých zemí, mezi nimi pak jmenovitě Spojených států amerických a členských zemí Evropské unie včetně České republiky.

V následujícím textu budeme tyto výrazné změny probíhající ve světové ekonomice a jejich důsledky analyzovat. Naši pozornost přitom soustředíme na vývoj ekonomického postavení Evropské unie a USA v mezinárodním srovnání. K tomu využijeme statistická data zveřejňovaná Evropskou komisí, Eurostatem, Evropskou centrální bankou a Mezinárodním měnovým fondem.

---

¹ RMB breaks into the top five as a world payments currency. SWIFT, 28 January 2015.

Graf č. 1 – Podíly měn na hodnotě světových plateb (v %)

Pramen: SWIFT Watch

1. Vývoj velikosti ekonomik a jejich vzájemného obchodu

Nejprve se budeme zabývat vývojem a porovnáním velikosti ekonomik různých zemí světa a jejich seskupení. Velikost ekonomiky země budeme měřit jako výši jejího hrubého domácího produktu (HDP) v přepočtu podle parity kupní síly (PPP). Budou nás zajímat relativní ukazatele, tedy podíly různých zemí a jejich seskupení na celkovém světovém hrubém domácím produktu v přepočtu podle parity kupní síly.

V čase můžeme pozorovat dlouhodobý trend postupného zmenšování podílu rozvinutých zemí na světovém HDP (viz tabulka 1). Zatímco ještě v roce 2007 vytvářely rozvinuté země výraznou nadpoloviční většinu světového hrubého domácího produktu v přepočtu podle parity kupní síly, konkrétně 56,4 %, do roku 2013, tedy během pouhých šesti let, se jejich podíl výrazně zmenšil na méně než polovinu světového HDP, konkrétně 43,2 %. Naopak v tomto období rychle rostl podíl nově industrializovaných a rozvojových zemí na světovém HDP. V roce 2007 se v nově industrializovaných a rozvojových zemích vytvářelo 43,6 % světového hrubého domácího produktu, o šest let později, v roce 2013, to bylo již 56,8 %.

Tabulka č. 1 – Podíly skupin zemí na světovém HDP v PPP (v %)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Rozvinuté země	56,4	54,7	53,2	51,9	50,3	49,6	43,2
Nově industrializované a rozvojové země	43,6	45,3	46,8	48,1	49,7	50,4	56,8

Pramen: Economic Forecast – Spring 2009; European Economic Forecast – Spring 2010; European Economic Forecast – Spring 2011; European Economic Forecast – Spring 2012; European Economic Forecast – Spring 2013; European Economic Forecast – Spring 2014; European Economic Forecast – Winter 2015

Význam rozvinutých zemí ve světové ekonomice tedy v posledních letech setrvalo klesá, naopak roste úloha nově industrializovaných a rozvojových zemí. Nově industrializované a rozvojové země jsou již dnes, z hlediska vytvořeného HDP, rozhodující silou v globální ekonomice.

Podobné vývojové trendy můžeme pozorovat také v případě ekonomik Evropské unie, Spojených států amerických a zemí BRIC, tedy Brazílie, Ruska, Indie a Číny (viz tabulka 2). Evropská unie a Spojené státy americké zaznamenávají, podobně jako celá skupina rozvinutých zemí, dlouhodobý pokles svého podílu na světovém HDP. Evropská unie v roce 2007 vytvářela 22,5 % světového hrubého domácího produktu v přepočtu podle parity kupní síly, v roce 2013 již pouze 17,2 %. Obdobně Spojené státy americké se v roce 2007 podílely na světovém HDP 21,6 %, do roku 2013 se však jejich podíl snížil na 16,5 %. Souhrnný podíl Evropské unie a USA na světovém hrubém domácím produktu v přepočtu podle parity kupní síly tedy v letech 2007-2013 výrazně poklesl ze 44,1 % na 33,7 %. Naopak souhrnný podíl skupiny zemí BRIC – Brazílie, Ruska, Indie a Číny – na světovém HDP se v letech 2007-2013 zvýšil, a sice z 21,6 % na 28,8 %.

Tabulka č. 2 – Podíly EU, USA a BRIC na světovém HDP v PPP (v %)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
EU	22,5	22,1	21,3	20,7	20,0	19,2	17,2
USA	21,6	20,7	20,5	19,8	19,2	19,5	16,5
EU + USA	44,1	42,8	41,8	40,5	39,2	38,7	33,7
BRIC	21,6	22,6	24,1	25,2	26,2	26,2	28,8

Pramen: Economic Forecast – Spring 2009; European Economic Forecast – Spring 2010; European Economic Forecast – Spring 2011; European Economic Forecast – Spring 2012; European Economic Forecast – Spring 2013; European Economic Forecast – Spring 2014; European Economic Forecast – Winter 2015

S výše uvedenými výsledky koresponduje rovněž vývoj podílů deseti největších ekonomik světa na globálním hrubém domácím produktu v přepočtu podle parity kupní síly. V 80. a 90. letech minulého století existovala v rámci globální ekonomiky pouze jedna země s jednoznačně dominantním podílem na světovém HDP, a sice Spojené státy americké (viz tabulka 3). USA v tomto období vytvářely přes 20 % světového hrubého domácího produktu a jejich podíl zůstával víceméně stabilní. Japonsko vytvářelo v 80. a 90. letech minulého století zhruba 8 % světového HDP, podíl Německa se postupně snižoval ze 6,5 % na necelých 5 %, podíly Francie a Itálie poklesly ze 4,5 % na hodnoty mírně převyšující 3 % a rovněž Brazílie snížila svůj podíl ze 4,3 % na úroveň lehce nad 3 %. Velká Británie vytvářela v 80. a 90. letech minulého století zhruba 3 % světového HDP.

Opačný vývoj v uvedeném období zaznamenaly dvě asijské rozvojové země – Indie a Čína. Podíl Indie na světovém HDP se v letech 1980-2000 zvýšil ze 3 % na 4,4 %, podíl Číny pak vzrostl více než trojnásobně – z 2,3 % na 7,4 %. V roce 2000 tak již byla Čína druhou největší ekonomikou světa, i když se značným odstupem za Spojenými státy americkými.

Výše uvedené trendy pokračovaly i v následujících letech (viz tabulka 4). Ve sledovaném období 2007-2013 klesaly podíly jednotlivých rozvinutých zemí na světovém hrubém domácím produktu v přepočtu podle parity kupní síly. Podíl Spojených států amerických poklesl z 21,6 % na 16,5 %, podíl Japonska ze 6,7 % na 4,6 %, podíl Německa ze 4,4 % na 3,4 %. Velká Británie v uvedeném období snížila svůj podíl na světovém HDP ze 3,7 % na 2,3 %, Francie ze 3,4 % na 2,5 % a Itálie z 2,8 % na 2 %.

Zcela opačný byl vývoj v případě Číny a Indie. Čína v roce 2007 vytvářela 11 % světového HDP, v roce 2013 to však již bylo 15,8 %, tedy úroveň jen nepatrně nižší než

v případě Spojených států amerických. Podle odhadu Mezinárodního měnového fondu² v roce 2014 již Čína překonala podíl USA na světovém hrubém domácím produktu v přepočtu podle parity kupní síly, a stala se tak největší ekonomikou světa podle tohoto ukazatele. Rostl rovněž podíl Indie na světovém HDP, a sice ze 4,6 % v roce 2007 na 6,6 % v roce 2013. Indie se tak stala třetí největší ekonomikou světa podle ukazatele hrubého domácího produktu v přepočtu podle parity kupní síly. Podíly dalších dvou sledovaných ekonomik – Ruska a Brazílie – na světovém HDP v uvedeném období stagnovaly kolem 3 %.

Tabulka č. 3 – Podíly největších ekonomik na světovém HDP v PPP v letech 1980-2000 (v %)

	1980	1985	1990	1995	2000
USA	22,4	23,0	22,5	20,6	21,2
Japonsko	7,8	8,4	8,9	7,7	6,7
Německo	6,5	6,0	6,0	5,3	4,8
Francie	4,5	4,3	4,2	3,6	3,5
Itálie	4,5	4,2	4,1	3,5	3,2
Brazílie	4,3	4,0	3,7	3,4	3,1
Velká Británie	3,4	3,3	3,3	3,0	3,0
Indie	3,0	3,5	3,8	4,0	4,4
Čína	2,3	3,4	4,1	5,9	7,4
Rusko	:	:	:	3,5	3,2

Pramen: International Monetary Fund

Tabulka č. 4 – Podíly největších ekonomik na světovém HDP v PPP v letech 2007-2013 (v %)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
USA	21,6	20,7	20,5	19,8	19,2	19,5	16,5
Čína	11,0	11,6	13,0	13,8	14,6	14,7	15,8
Indie	4,6	4,8	5,2	5,5	5,7	5,7	6,6
Japonsko	6,7	6,4	6,0	5,9	5,7	5,5	4,6
Německo	4,4	4,4	4,3	4,2	4,1	3,8	3,4
Rusko	3,2	3,3	3,0	3,0	2,9	3,0	3,4
Brazílie	2,8	2,9	2,9	2,9	3,0	2,8	3,0
Francie	3,4	3,4	3,4	3,3	3,2	2,7	2,5
Velká Británie	3,7	3,2	2,8	2,9	2,8	2,8	2,3
Itálie	2,8	2,8	2,7	2,6	2,5	2,2	2,0

Pramen: Economic Forecast – Spring 2009; European Economic Forecast – Spring 2010; European Economic Forecast – Spring 2011; European Economic Forecast – Spring 2012; European Economic Forecast – Spring 2013; European Economic Forecast – Spring 2014; European Economic Forecast – Winter 2015

² International Monetary Fund, World Economic Outlook Database, October 2014.

Tabulka č. 5 – Podíly hlavních obchodních partnerů na dovozu EU-28 (extra-EU, v %)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Čína	9,6	11,4	12,6	13,6	14,3	16,2	15,7	17,4	18,5	17,1	16,2	16,6
Rusko	7,0	7,6	8,3	9,6	10,5	10,2	11,4	9,7	10,6	11,6	12,0	12,3
USA	19,5	16,9	15,5	13,4	12,5	12,3	11,5	12,6	11,3	11,1	11,5	11,6
Švýcarsko	6,6	6,3	6,1	5,6	5,2	5,3	5,2	6,5	5,6	5,4	5,9	5,6

Pramen: Eurostat

Tabulka č. 6 – Podíly hlavních obchodních partnerů na vývozu EU-28 (extra-EU, v %)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
USA	28,0	26,4	24,9	23,9	23,2	21,0	18,9	18,6	17,9	17,0	17,4	16,6
Švýcarsko	8,2	8,3	8,0	8,2	7,7	7,5	7,7	8,1	8,2	9,1	7,9	9,8
Čína	4,0	4,8	5,1	4,9	5,5	5,8	6,0	7,5	8,4	8,8	8,6	8,5
Rusko	3,9	4,3	4,9	5,4	6,3	7,2	8,0	6,0	6,4	7,0	7,3	6,9

Pramen: Eurostat

Změny velikosti jednotlivých ekonomik a jejich podílů na světovém HDP ovlivnily také teritoriální strukturu zahraničního obchodu jednotlivých zemí. Naše pozornost se soustředí na dlouhodobý vývoj podílů hlavních obchodních partnerů na dovozu a vývozu Evropské unie. Pokud jde o dovoz do Evropské unie, ještě v roce 2002 byly jednoznačně dominujícím obchodním partnerem Spojené státy americké, které zajišťovaly 19,5 % importu do EU (viz tabulka 5). Druhým největším obchodním partnerem byla Čína s podílem 9,6 %, na třetí pozici se umístilo Rusko se 7% podílem a čtvrté bylo Švýcarsko s podílem 6,6 %. O jedenáct let později, v roce 2013, byla situace naprosto odlišná. Největším obchodním partnerem v případě dovozu do Evropské unie byla Čína, ze které pocházelo 16,6 % importu do EU. Druhým největším obchodním partnerem bylo Rusko s podílem 12,3 % a až teprve třetí byly Spojené státy americké s podílem 11,6 %. Na čtvrté příčce se umístilo Švýcarsko s podílem 5,6 %.

Změny proběhly také v teritoriální struktuře vývozu Evropské unie (viz tabulka 6). V letech 2002-2013 sice zůstávaly u vývozu Evropské unie největším obchodním partnerem Spojené státy americké, avšak jejich podíl výrazně poklesl z 28 % na 16,6 %. Druhé místo si udrželo Švýcarsko s podílem pohybujícím se v rozmezí 8-10 %. Třetím největším obchodním partnerem byla Čína, jejíž podíl se přitom více než zdvojnásobil ze 4 % na 8,5 %. Na čtvrté pozici zůstalo Rusko, jehož podíl na exportu EU se také zvýšil ze 3,9 % na 6,9 %.

Spojené státy americké tedy ztratily svou jednoznačně dominantní pozici v zahraničním obchodu Evropské unie a jejich postavení je atakováno Čínou a Ruskem. V případě dovozu do Evropské unie již význam Číny a Ruska dokonce předstihl Spojené státy americké.

2. Vývoj veřejného dluhu a vnější ekonomické (ne)rovnováhy, role eura a amerického dolaru

Dále budeme postavení Evropské unie a Spojených států amerických ve světové ekonomice posuzovat na základě vývoje některých makroekonomických indikátorů ukazujících na vývoj jejich vnitřních a vnějších ekonomických (ne)rovnováh. Konkrétně budeme sledovat vývoj veřejného dluhu jako indikátor (ne)rovnováhy veřejných financí v posuzovaných ekonomikách a vývoj salda běžného účtu platební bilance jako ukazatel jejich vnější ekonomické (ne)rovnováhy.

Nejprve se soustředíme na dlouhodobý vývoj veřejného dluhu (viz tabulka 7). Z dostupných údajů plyne, že ve sledovaném období došlo k prudkému nárůstu veřejného dluhu jak Spojených států amerických, tak Evropské unie, respektive eurozóny. Spojené státy americké dosahovaly v roce 2001 veřejného dluhu 53 % HDP, do roku 2013 se však jejich veřejný dluh téměř zdvojnásobil na 104,2 % HDP. Veřejný dluh Evropské unie se v letech 2007-2013 zvýšil z 59 % HDP na 85,4 % HDP, v případě eurozóny došlo ve stejném období k nárůstu veřejného dluhu ze 66,4 % HDP na 90,9 % HDP.

Pokud jde o jednotlivé země Evropské unie, nejdramatičtěji – téměř osminásobně – se zvýšil veřejný dluh Řecka, a sice z 22,6 % HDP dosahovaných v roce 1980 na 175,1 % HDP v roce 2013. Dlouhodobě rostl rovněž veřejný dluh čtyř největších členských zemí EU – Německa, Francie, Velké Británie a Itálie. V případě Francie se veřejný dluh zvýšil z 20,3 % HDP v roce 1980 na 91,8 % HDP v roce 2013, v případě Velké Británie ze 47,4 % HDP v roce 1980 na 90,6 % HDP v roce 2013 a narostl také italský veřejný dluh z 97,6 % HDP v roce 1991 na 132,5 % HDP v roce 2013. V Německu bylo možné pozorovat růst veřejného dluhu od roku 1991 do roku 2010 z hodnoty 39,5 % HDP na úroveň 82,5 % HDP, po roce 2010 pak Německo zaznamenává mírný pokles veřejného dluhu, konkrétně na 78,4 % HDP v roce 2013.

Nárůstu veřejného dluhu se nevyhnuly ani Česká republika a Slovensko. Slovenský veřejný dluh se nejprve v letech 1999-2008 snížil ze 47,8 % HDP na 27,9 % HDP, v následujícím období se však zdvojnásobil na 55,4 % HDP v roce 2013. Veřejný dluh České republiky v mezinárodním srovnání není příliš vysoký, avšak znepokojující je tempo jeho růstu – v letech 1999-2013 se jeho úroveň ztrojnásobila z 15,8 % HDP na 46 % HDP.

Ze skupiny rozvinutých zemí mimo Evropskou unii vykázalo bezprecedentní nárůst veřejného dluhu Japonsko, a sice z hodnoty 52,4 % HDP v roce 1980 na úroveň 243,2 % HDP v roce 2013.

V porovnání s USA, Evropskou unií a Japonskem vykazují nižší hodnoty veřejného dluhu země BRIC. Veřejný dluh Číny byl v roce 2013 na úrovni 39,4 % HDP a oproti hodnotě z roku 1999 ve výši 37 % HDP narostl jen mírně. Veřejný dluh Indie, Brazílie a Ruska se ve sledovaném období dokonce snížil. V případě Indie veřejný dluh poklesl ze 75,3 % HDP v roce 1991 na 61,5 % HDP v roce 2013, v případě Brazílie ze 70,8 % HDP v roce 2001 na 66,2 % HDP v roce 2013. Nejmarkantněji se snížil veřejný dluh Ruska, a sice z 99 % HDP v roce 1999 na pouhých 13,9 % HDP v roce 2013.

Pokud jde o vývoj salda běžného účtu platební bilance, můžeme vysledovat ekonomiky jak s dlouhodobým přebytkem, tak s dlouhodobým deficitem běžného účtu platební bilance (viz tabulka 8). Spojené státy americké vykazují dlouhodobě schodek běžného účtu platební bilance, Evropská unie jako celek má saldo běžného účtu rozkolísané mezi mírným deficitem a mírným přebytkem, eurozóna v průměru dlouhodobě dosahuje spíše přebytku běžného účtu. Ze čtyř největších členských zemí EU má dlouhodobě přebytkový běžný účet pouze Německo, naopak Francie, Velká Británie a Itálie dlouhodobě vykazují spíše schodky běžného účtu platební bilance. S dlouhodobě deficitním běžným účtem se potýkalo také Řecko, Slovensko a Česká republika, i když Slovensko v letech 2012-2013 dokázalo vytvořit

přebytek běžného účtu. Ze sledovaných rozvinutých zemí mimo Evropskou unii má dlouhodobě přebytkový běžný účet Japonsko.

Mezi zeměmi BRIC vykazují dlouhodobě přebytek běžného účtu Čína a Rusko. Naopak Indie a Brazílie mají dlouhodobě deficit běžného účtu platební bilance.

Tabulka č. 7 – Veřejný dluh (v % HDP)

	1980	1991	1999	2001	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
USA	:	:	:	53,0	64,0	72,8	86,1	94,8	99,0	102,5	104,2
Evropská unie	:	:	:	:	59,0	62,2	74,3	78,2	80,8	83,5	85,4
Eurozóna	:	:	:	:	66,4	70,2	79,9	83,7	85,8	89,0	90,9
Německo	:	39,5	61,3	59,1	65,2	66,8	74,6	82,5	80,0	81,0	78,4
Francie	20,3	35,1	58,5	56,5	63,2	67,0	78,0	80,8	84,4	88,7	91,8
Itálie	:	97,6	113,1	108,3	103,3	106,1	116,4	119,3	120,7	127,0	132,5
Řecko	22,6	74,8	94,0	103,7	107,2	112,9	129,7	148,3	170,3	157,2	175,1
Slovensko	:	:	47,8	48,9	29,4	27,9	35,6	41,0	43,6	52,7	55,4
Česko	:	:	15,8	23,9	27,9	28,7	34,6	38,4	41,4	46,2	46,0
Velká Británie	47,4	33,2	43,0	37,3	43,7	51,9	67,1	78,5	84,3	89,1	90,6
Japonsko	52,4	68,8	135,6	153,6	183,0	191,8	210,2	216,0	229,8	237,3	243,2
Čína	:	:	37,0	37,7	34,8	31,7	35,8	36,6	36,5	37,4	39,4
Indie	:	75,3	70,0	78,7	74,0	74,5	72,5	67,5	66,8	66,6	61,5
Rusko	:	:	99,0	47,6	8,6	8,0	10,6	11,3	11,6	12,7	13,9
Brazílie	:	:	:	70,8	65,2	63,5	66,8	65,0	64,7	68,2	66,2

Pramen: International Monetary Fund; European Economic Forecast – Autumn 2012; European Economic Forecast – Spring 2013; European Economic Forecast – Autumn 2013; Eurostat

Tabulka č. 8 – Saldo běžného účtu platební bilance (v % HDP)

	1980	1991	1999	2001	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
USA	0,1	0,0	-3,1	-3,7	-5,0	-4,7	-2,6	-3,0	-3,0	-2,9	-2,4
Evropská unie	:	:	:	:	-1,1	-2,2	-0,7	-0,5	-0,3	0,5	1,2
Eurozóna	:	:	:	:	0,1	-1,5	-0,1	0,1	0,1	1,4	2,4
Německo	-1,7	-1,3	-1,5	-0,4	7,1	6,0	6,0	5,9	6,3	7,4	7,0
Francie	-0,6	-0,5	3,1	1,7	-1,0	-1,7	-1,3	-1,3	-1,7	-2,1	-1,3
Itálie	-3,6	-2,5	1,0	0,3	-1,3	-2,8	-1,9	-3,4	-3,0	-0,3	1,0
Řecko	-4,1	-1,6	-5,4	-7,2	-14,6	-15,0	-11,2	-10,3	-9,9	-2,5	0,7
Slovensko	:	:	-5,6	-8,3	-5,3	-6,3	-2,6	-3,7	-3,8	2,2	2,1
Česko	:	:	-2,4	-5,1	-4,4	-2,1	-2,5	-3,8	-2,9	-1,3	-1,4
Velká Británie	0,7	-1,4	-2,7	-2,3	-2,2	-0,9	-1,4	-2,7	-1,5	-3,8	-4,5
Japonsko	-1,0	1,9	2,6	2,1	4,9	2,9	2,9	4,0	2,1	1,0	0,7
Čína	:	:	1,9	1,3	10,1	9,2	4,8	4,0	1,9	2,6	1,9
Indie	-1,5	-0,4	-1,0	0,7	-1,3	-2,3	-2,8	-2,7	-4,2	-4,7	-1,7
Rusko	:	:	12,6	11,1	5,5	6,3	4,1	4,4	5,1	3,5	1,6
Brazílie	-8,6	-0,3	-4,3	-4,2	0,1	-1,7	-1,5	-2,2	-2,1	-2,4	-3,6

Pramen: International Monetary Fund; Eurostat

Tabulka č. 9 – Zastoupení měn v devizových rezervách (svět celkem, v %)

Měna	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014 III. Q
Americký dolar	59,0	62,1	65,2	69,3	71,0	70,5	70,7	66,5	65,8	66,0	66,4	65,7	64,1	64,1	62,1	61,8	62,3	61,1	61,0	62,3
Euro	:	:	:	:	17,9	18,8	19,8	24,2	25,3	24,9	24,3	25,2	26,3	26,4	27,6	26,0	24,7	24,3	24,4	22,6
Německá marka	15,8	14,7	14,5	13,8	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Francouzský frank	2,4	1,8	1,4	1,6	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Britská libra	2,1	2,7	2,6	2,7	2,9	2,8	2,7	2,9	2,6	3,2	3,6	4,2	4,7	4,0	4,3	3,9	3,8	4,0	4,0	3,8
Japonský jen	6,8	6,7	5,8	6,2	6,4	6,3	5,2	4,5	4,1	3,8	3,7	3,2	2,9	3,1	2,9	3,7	3,6	4,1	3,8	4,0
Švýcarský frank	0,3	0,2	0,4	0,3	0,2	0,3	0,3	0,4	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,3	0,3	0,3
Ostatní	13,6	11,7	10,2	6,1	1,6	1,4	1,2	1,4	1,9	1,9	1,9	1,5	1,8	2,2	3,1	4,4	5,4	6,3	6,5	7,0

Pramen: International Monetary Fund; European Central Bank

Nakonec nás bude zajímat, nakolik se výše rozebírané změny ve velikosti jednotlivých ekonomik a v jejich vzájemném obchodu, stejně jako dlouhodobý vývoj jejich veřejného dluhu a vnější ekonomické (ne)rovnováhy odrazil v zastoupení jednotlivých měn ve světových devizových rezervách (viz tabulka 9). Můžeme konstatovat, že navzdory dlouhodobému poklesu podílu Spojených států amerických na světovém hrubém domácím produktu, dlouhodobě deficitnímu běžnému účtu USA a nárůstu veřejného dluhu USA nad 100 % HDP prozatím zůstává jednoznačně dominantní rezervní měnou americký dolar. Jeho podíl na světových devizových rezervách sice poklesl z maximální úrovně 71 % v roce 1999 na 62,1 % v roce 2009, avšak od roku 2009 až do současnosti zůstává zastoupení amerického dolaru ve světových devizových rezervách prozatím stabilní v intervalu 61-62 %.

Euro nenaplnilo ambiciózní očekávání, že by se mohlo stát rezervní měnou rovnocennou americkému dolaru. Podíl eura na světových devizových rezervách sice vzrostl ze 17,9 % v roce 1999 na 27,6 % v roce 2009, avšak v následujícím období se jeho zastoupení snížilo až na 22,6 % ve třetím čtvrtletí 2014. Významnou roli v tom sehrála dluhová krize v některých zemích eurozóny probíhající od roku 2010, která dosud nebyla uspokojivě vyřešena a jejíž negativní důsledky pro celou eurozónu jsou patrné dodnes. To stále vytváří pochybnosti o dlouhodobých perspektivách existence eura a eurozóny a snižuje důvěru v jednotnou evropskou měnu. Navíc také dlouhodobě klesá podíl Evropské unie a eurozóny na světovém hrubém domácím produktu.

Podíl britské libry na světových devizových rezervách se ve sledovaném období zvyšoval, zastoupení japonského jenu naopak klesalo. V současné době tvoří každá z těchto dvou měn zhruba 4 % světových devizových rezerv.

Mezi významnými rezervními měnami prozatím nefiguruje čínský jüan, protože nespĺňuje všechny potřebné podmínky požadované Mezinárodním měnovým fondem. Přesto ho ve svých devizových rezervách v současné době uchovává více než 60 centrálních bank.³ Čína má ale ambici potřebné podmínky postupně splnit a z čínského jüanu v příštích letech důležitou světovou rezervní měnu učinit. Neustále rostoucí velikost a význam čínské ekonomiky v globálním měřítku a převážně příznivé makroekonomické výsledky Číny ji v těchto ambiciózních plánech podporují.

³ Čína chce jüan jako světovou rezervní měnu, Spojené státy jsou proti. <http://ihned.cz>, 2. dubna 2015.

3. Čínské ambice versus americká hegemonie: hlavní linie světového (ekonomického) konfliktu

Americký dolar prozatím zůstává dominantní měnou světového finančního systému a hlavní světovou rezervní měnou. Je tomu tak navzdory dlouhodobému poklesu podílu Spojených států amerických na vytvořeném světovém hrubém domácím produktu, navzdory dlouhodobě deficitnímu saldu běžného účtu USA i navzdory výraznému nárůstu veřejného dluhu USA na úroveň vyšší než 100 % HDP.

Euro nespĺnilo ambiciózní očekávání a nestalo se světovou rezervní měnou svým významem srovnatelnou s americkým dolarem. Jeho role ve světovém finančním systému v posledních letech spíše klesá. Způsobila to především dluhová a institucionální krize v eurozóně probíhající od roku 2010, která dosud nebyla uspokojivě vyřešena a která stále přináší negativní důsledky pro eurozónu. Proto přetrvávají pochybnosti o dlouhodobých perspektivách existence jednotné evropské měny. Navíc rovněž dlouhodobě klesá podíl Evropské unie a eurozóny na vytvořeném světovém hrubém domácím produktu.

Navzdory silné konfrontaci mezi USA a Ruskem v souvislosti s ukrajinskou krizí se v tuto chvíli nejvíce jako pravděpodobné, že konflikt mezi Spojenými státy americkými a Ruskem by mohl být určující pro další vývoj světové ekonomiky. Rusko má sice značný vojenský potenciál a velké zásoby nerostných surovin včetně energetických a na rozdíl od Spojených států amerických je pro ruskou ekonomiku charakteristický nízký veřejný dluh a přebytek běžného účtu platební bilance. Avšak podíl Ruska na vytvořeném světovém hrubém domácím produktu stagnuje a je několikanásobně nižší než podíl USA. Navíc ruský rubl nehraje významnou roli ve světovém finančním systému a jeho úloha se prozatím v čase ani nezvyšuje. Rusko samotné tak přinejmenším v současnosti přímo neohrožuje světovou (ekonomickou) hegemonii Spojených států amerických. Vůdčí postavení USA však může být atakováno aliancí Ruska se silnějším spojencem.

Zemí, která může v relativně blízké budoucnosti ohrozit světovou (ekonomickou) hegemonii Spojených států amerických, je Čína. Tato skutečnost vyplývá z dosavadního ekonomického vývoje Číny, z jejích současných aktivit v mezinárodních (ekonomických) vztazích i z jejích záměrů do budoucna. Velikost čínské ekonomiky dlouhodobě roste. Podíl Číny na světovém hrubém domácím produktu v přepočtu podle parity kupní síly byl v roce 2013 jen nepatrně nižší než podíl Spojených států amerických a v roce 2014 podle odhadu Mezinárodního měnového fondu již Čína podíl Spojených států amerických předstihla. Čína má v porovnání s USA, Evropskou unií a Japonskem mnohem nižší úroveň veřejného dluhu a dlouhodobě vykazuje přebytek běžného účtu platební bilance. Rychle roste podíl čínské měny na světových platbách, čínský jüan se v listopadu 2014 stal pátou nejpoužívanější měnou v globálních transakcích s perspektivou dalšího růstu svého podílu.

Čínský jüan však zatím není významnou rezervní měnou. Čína má ale ambici z čínského jüanu v příštích letech důležitou světovou rezervní měnu učinit – usiluje o zařazení čínského jüanu do měnového koše zvláštních práv čerpání (SDR) Mezinárodního měnového fondu. Dosud jsou součástí měnového koše SDR americký dolar, euro, britská libra a japonský jen. O zařazení čínského jüanu do měnového koše SDR jako páté měny požádal v březnu 2015 generální ředitelku Mezinárodního měnového fondu Christine Lagardeovou čínský premiér Li Kche-čchiang. Zároveň přislíbil splnění podmínek a kritérií nutných k provedení tohoto kroku. Zapojení čínského jüanu do měnového koše SDR podporují čtyři největší ekonomiky Evropské unie – Německo, Francie, Velká Británie a Itálie. Velká Británie usiluje o to, aby se Londýn stal hlavním centrem mezinárodního obchodování s čínskou měnou, a podobně Německo chce, aby se s čínským jüanem obchodovalo ve Frankfurtu nad Mohanem. Naopak Spojené státy americké nejsou zapojení čínského jüanu do měnového koše SDR nakloněny a mají tendenci tento proces zdržovat. Zdůrazňují, že Čína

musí nejprve splnit všechny nezbytné podmínky a kritéria a že prozatím čínský jüan není na připojení k měnovému koši SDR připraven.⁴

Dalším příkladem, jak se Čína snaží získat větší vliv v globální ekonomice, je aktuální projekt Asijské banky pro investice do infrastruktury (AIIB) pod čínským vedením. AIIB je vnímána jako konkurenční projekt k současné Světové bance (WB) a Asijské rozvojové bance (ADB), v nichž mají největší vliv Spojené státy americké. AIIB by měla být založena do konce roku 2015 a Čína požádala země, které chtějí být jejími zakládajícími členy, aby podaly přihlášku do konce března 2015. Spojené státy americké vyzvaly své spojence z Evropy a asijsko-tichomořské oblasti, aby se k AIIB nepřipojovali. Snaha USA odradit tyto země od členství v AIIB však byla většinou neúspěšná.⁵

Ke dni 5. dubna 2015 měla AIIB schválených 34 zakládajících členů, z toho 27 z Asie (Čína, Indie, Pákistán, Bangladéš, Nepál, Srí Lanka, Maledivy, Mongolsko, Kazachstán, Uzbekistán, Tádžikistán, Barma, Thajsko, Laos, Kambodža, Vietnam, Filipíny, Indonésie, Malajsie, Brunej, Singapur, Saúdská Arábie, Spojené arabské emiráty, Omán, Katar, Kuvajt, Jordánsko), 6 z Evropy (Německo, Francie, Velká Británie, Itálie, Lucembursko, Švýcarsko) a 1 z dalšího regionu (Nový Zéland). Dalších více než 20 zemí má podanou přihlášku a probíhá procedura jejich schvalování za zakládající členy AIIB. Jedná se o Rusko, Kyrgyzstán, Gruzii, Ázerbájdžán, Turecko, Egypt, Izrael, Norsko, Švédsko, Finsko, Dánsko, Island, Nizozemsko, Rakousko, Maďarsko, Polsko, Španělsko, Portugalsko, Brazílii, Jižní Koreu a Austrálii.

Čína tedy usiluje o další upevnění své pozice a zvýšení svého vlivu v globální ekonomice a také o posílení svého významu ve světovém finančním systému. Spojené státy americké se jí v tom snaží zabránit. Vliv USA v globální ekonomice však postupně klesá a Spojené státy americké už ani nejsou schopny přesvědčit své spojence, aby v tomto čínsko-americkém soupeření stáli na straně USA. Před námi se tak rýsuje hlavní linie konfliktu, kterým může být svět zatížen v příštích letech či desetiletích a jehož charakter nemusí být pouze ekonomický.

Literatura a prameny

1. *Čína chce jüan jako světovou rezervní měnu, Spojené státy jsou proti.* <http://ihned.cz>, 2. dubna 2015 (<http://byznys.ihned.cz/c1-63792990-cina-chce-juan-jako-svetovou-rezervni-menu-spojene-staty-jsou-proti>)
2. *Čínská banka úspěšně rozkládá transatlantické spojení.* <http://www.novinky.cz>, 3. dubna 2015 (<http://www.novinky.cz/ekonomika/366075-cinska-banka-uspesne-rozklada-transatlanticke-spojenectvi.html>)
3. *European Economic Forecast – Winter 2015.* European Economy 1/2015, European Commission, 2015
4. *European Economic Forecast – Spring 2014.* European Economy 3/2014, European Commission, 2014
5. *European Economic Forecast – Autumn 2013.* European Economy 7/2013, European Commission, 2013
6. *European Economic Forecast – Spring 2013.* European Economy 2/2013, European Commission, 2013
7. *European Economic Forecast – Autumn 2012.* European Economy 7/2012, European Commission, 2012

---

⁴ Čína chce jüan jako světovou rezervní měnu, Spojené státy jsou proti. <http://ihned.cz>, 2. dubna 2015.

⁵ Čínská banka úspěšně rozkládá transatlantické spojení. <http://www.novinky.cz>, 3. dubna 2015.

8. *European Economic Forecast – Spring 2012*. European Economy 1/2012, European Commission, 2012
9. *European Economic Forecast – Spring 2011*. European Economy 1/2011, European Commission, 2011
10. *European Economic Forecast – Spring 2010*. European Economy 2/2010, European Commission, 2010
11. *Economic Forecast – Spring 2009*. European Economy 3/2009, European Commission, 2009
12. *RMB breaks into the top five as a world payments currency*. SWIFT, 28 January 2015 (http://www.swift.com/about_swift/shownews?param_dcr=news.data/en/swift_com/2015/PR_RMB_into_the_top_five.xml)
13. European Central Bank (<https://www.ecb.europa.eu>)
14. Eurostat, Statistics by theme – Economy and finance, Balance of payments (<http://ec.europa.eu/eurostat/web/balance-of-payments/data/main-tables>)
15. Eurostat, Statistics by theme – Economy and finance, Government finance statistics (<http://ec.europa.eu/eurostat/web/government-finance-statistics/data/main-tables>)
16. Eurostat, Statistics by theme – International trade, International trade (<http://ec.europa.eu/eurostat/web/international-trade/data/main-tables>)
17. International Monetary Fund, World Economic Outlook Database, October 2014 (<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2014/02/weodata/index.aspx>)

Kvalita podnikatelského prostředí v EU a USA podle hodnocení Světové banky

Ing. Ivana Dostálová – Institut evropské integrace, NEWTON College, a. s.

Postavení Evropské unie a USA lze porovnávat v mnoha aspektech a pak z těchto kamínek skládat mozaiku. Kromě makroekonomického vývoje a hospodářské výkonnosti lze srovnávat podnikatelský rámec, který má velký vliv na konkurenceschopnost ekonomik a životní úroveň. V přátelskosti pravidel vůči podnikání podle hodnocení Světové banky vyhrávají USA nad EU, i když při srovnání na úrovni zemí stojí nyní Dánsko o několik pozic před USA a Spojené království v těsném závěsu za nimi. V první dvacítkě nejlepších zemí se umístilo deset zemí z evropského kontinentu – kromě Dánska a Spojeného království Norsko, Finsko, Švédsko, Island, Irsko, Německo, Estonsko a Švýcarsko. Zemí s nejpříznivějším podnikatelským prostředím na světě je v posledním desetiletí Singapur, následovaný Novým Zélandem a Hongkongem.

Vlády nastavují podnikatelům pravidla, kterými jim buď usnadňují, nebo komplikují život a v horším případě je vhánějí do neformální ekonomiky. Z rozsáhlých komparativních analýz Světové banky, které tato instituce provedla v poslední zprávě ve 189 zemích, je patrné, že **americká pravidla jsou příznivější pro podnikatele než evropská**, ač v některých parametrech některé evropské země nad USA vítězí. Problémem je, že Světová banka posuzuje pouze jednotlivé země, nikoliv integrační uskupení. Přímé srovnání EU a USA tak učinit nelze.

Pokud bychom čistě teoreticky za EU vybrali pouze Dánsko, zvítězila by EU nad Spojenými státy. Pokud bychom za EU vybrali Dánsko a Spojené království, byly by rámce vyrovnané. Z celkového srovnání je také vidět, že daleko za americkými i evropskými rámci jsou Brazílie, Indie, či Čína. Česká republika obsadila 44. pozici ze 189 hodnocených zemí a 19. pozici mezi zeměmi EU. V žebříčku se umístila těsně za Jižní Afrikou a těsně před Arménií. Má co dohánět hlavně v oblasti zakládání firmy, vyřizování stavebních povolení, přihlašování k odběru elektřiny a placení daní. Její podnikatelský rámec není hodnocen ani Evropskou komisí jako příliš dobrý a závěry jsou obdobné. V minulých letech ale ČR obsazovala daleko horší pozice a reformami (např. podstatným snížením požadavku na minimální kapitál při zakládání firem, zlepšeným fungováním katastrálních úřadů, soudů a finančních úřadů a zlepšeným přístupem k úvěrům) si postavení zlepšila. Celkem příznivé, ač ne vynikající, má výsledky v oblasti registru nemovitostí, získání úvěru a bankrotového řízení, kde se míra výtěžnosti aktiv v posledním hodnocení zvýšila na 65,6 %.¹

Nejblíže Spojeným státům v pořadí úspěšnosti jsou ze zemí EU Dánsko a Spojené království. Je hodně zajímavé, že tyto země dosahují ze zemí EU nejlepších výsledků, ale při různých hospodářských modelech. Zatímco Dánsko je tradiční sociálně tržní ekonomikou s vysokým zdaněním a důrazem na sociální dimenzi, Spojené království uplatňuje obdobně jako Spojené státy model nižších státních zásahů, většího důrazu na individualismus, trh a produktivitu. V první dvacítkě nejlépe hodnocených se z evropského kontinentu tedy umístily Dánsko (4.), Norsko (6.), Spojené království (8.), Finsko (9.), Švédsko (11.), Island (12.),

---

¹ Ukazatel výtěžnosti aktiv při bankrotovém řízení je jedním z parametrů hodnocení v oblasti bankrotového řízení. To zahrnuje počet let, která jsou potřebná k ukončení bankrotového řízení, náklady na ně, výtěžnost aktiv a sílu insolvenčního rámce. Ve výtěžnosti aktiv existují velké rozdíly, například pro Ukrajinu odhaduje Světová banka, že věřitelé získají z každého dolaru jen 8,6 centu, tedy výtěžnost 8,6 %. Naopak v Singapuru je to 89,7 %, v Norsku 92,3 % a v Japonsku 92,9 %.

Irsko (13.). Německo (14.), Estonsko (17.) a Švýcarsko (20.). Členství v eurozóně se nejeví jako rozhodující faktor pro úspěšnost v hodnocení kvality podnikatelského prostředí, ani členství v EU. V první dvacítkě jsou čtyři země eurozóny (Finsko, Irsko, Německo a Estonsko), tři země EU neúčastníci se eura (Dánsko, Spojené království, Švédsko) a tři evropské země neúčastníci se EU (Norsko, Island a Švýcarsko). Je překvapující, že pevninská Čína skončila jako 90., zatímco Hongkong těsně soupeří se Singapurem a Novým Zélandem a Tchaj-wan obsadil 19. místo před Švýcarskem. Ze zemí EU skončila na horší pozici než Čína pouze Malta, a to na 94. pozici. Indonésie osadila 114. pozici a Indie 142. pozici.

S výjimkou Německa a Švýcarska se v první dvacítkě zemí s nejpříznivějším podnikatelským prostředím umístily ze zemí evropského prostoru severské země. Členství v eurozóně ani uplatněný hospodářský model se tak nejeví jako rozhodující faktor pro úspěšnost.

Za zdroj informací byly použity publikace Světové banky *Doing Business*, které hodnotí přátelkost oficiálních pravidel vůči podnikání. V poslední publikaci provedla Světová banka porovnání 189 zemí od Afganistánu po Zimbabwe. Nutno připomenout, že Světová banka hodnotí oficiální pravidla podle platné legislativy, tedy *de jure* rámec, který se může lišit od *de facto* stavu. Pokud budou například podnikatelé dávat před přijetím do zaměstnání podepisovat budoucímu zaměstnanci *bianco* dohodu o ukončení pracovní smlouvy, nebudou mít podnikatelé prakticky žádná omezení, byť právní rámec může být restriktivní. I s takovou situací se analytici Světové banky setkali, když před časem hodnotili trh práce v Srbsku. V takovém případě selže jakékoliv hodnocení právního rámce.

1. Iniciativa Světové banky

Světová banka si od roku 2004, kdy s iniciativou začala, vybuďovala rozsáhlé informační zdroje a propracovala metodiku sběru dat a jejich porovnávání. Každoročně oslovuje přes 10 tisíc respondentů z řady renomovaných právnických, poradenských a účetnických společností, soudů, katastrálních úřadů, úvěrových registrů a centrálních bank. Při svých hodnoceních se Světová banka neopírá o názory podnikatelů, protože předpokládá, že oficiálně zavedené postupy lépe znají experti, kteří podnikatelům poskytují právní konzultace a kteří jsou seznámeni s fungováním zavedených systémů. Navíc nejsou zatíženi subjektivním názorem podnikatelů. Před zveřejněním hodnocení Světová banka výsledky ověřuje s národními vládami, hlavně ministerstvy financí a hospodářství. Využitelnost rozsáhlých komparativních analýz je vysoká. Vlády mají srovnání a mohou zlepšovat své regulační rámce podle nejlepších postupů v globální ekonomice. Investoři je používají jako jeden ze zdrojů pro svá rozhodnutí. Světová banka nikomu nedává přímá doporučení, pouze ukazuje, ve které oblasti jsou pravidla příliš náročná ve srovnání s příznivějšími postupy. Na druhé straně srovnání Světové banky nabízí jen určitý pohled na kvalitu podnikatelského prostředí. Při výběru odlišných oblastí zkoumání a změně předpokladů je možné, že se jiná instituce dostane k rozdílným závěrům. Z publikací *Doing Business* se ukazuje, že podnikatelské rámce mají značnou stabilitu a že lepší postupy vykazují hospodářsky vyspělejší země, ač přímá souvislost mezi výší národního důchodu na osobu a úspěšností v žebříčku úplně neplatí. Prosadil se trend, že země s horším podnikatelským prostředím se přibližují k nejlépe hodnocené dvacítkě, ale tempo přibližování je pomalé a rozdíly mezi nejlepšími a nejhoršími zůstávají propastné. Země s nejlepším prostředím si svou pozici udržují, v reformách se spíše zaměřují na přechod administrativy na elektronickou podobu a na posilování rámce z hlediska bezpečnosti podnikání a finančních transferů. Lepší rámec pro podnikání by měl zaručovat lepší fungování firem a vést k vyšší udržitelnosti hospodářského rozvoje. Pokud panuje mezi podnikateli a úřady důvěra a komunikace probíhá převážně *on-*

line, dosáhne se velkých časových a finančních úspor. Snazší život se pak odrazí v lepších výsledcích a větší spokojenosti všech.

Jako stát s nejlepšími známkami je vyhodnocen ten, který podnikatele zatěžuje časově a finančně co nejméně. Čím složitější a finančně náročnější jsou kroky a postupy, které vláda od firem vyžaduje, tím horší je postavení země v hodnocení podnikatelského prostředí prováděného Světovou bankou.

Světová banka se nyní zaměřuje na deset oblastí podnikání, v nichž vládní regulace stanovuje pro podnikatele postupy. Jde o (1) zakládání firem, (2) vyřizování stavebních licencí, (3) přihlašování k odběru elektřiny, (4) registrování nemovitosti, (5) získání úvěru v bance, (6) ochranu minoritních investorů, (7) placení daní, (8) přeshraniční obchodování, (9) prosazování smluv, (10) bankrotové řízení. V deseti zmíněných oblastech Světová banka zkoumá, kolik času (počet použitých postupů a kalendářních dnů) a peněz podnikatel musí vynaložit na to, aby splnil požadavky vládní regulace. V každé oblasti si Světová banka dále specifikuje obecně stanovené předpoklady, např. u vyřizování stavebních licencí jde o stavbu skladu „na zelené louce“ pro skladování knih, u placení daní o srovnání třech ukazatelů – první dva jsou o časové náročnosti (počet plateb ročně a počet hodin ročně věnovaných daním) a třetí je fiktivní míra zdanění hrubého zisku firmy. Poslední ukazatel se vypočítá jako podíl daní a poplatků za rok, které musí firma odvést, v procentech hrubého zisku firmy před zdaněním (ke statutární daňové sazbě z příjmů společností se přičítají mandatorní příspěvky placené zaměstnavatelem za práci – např. příspěvky na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění a pojištění nezaměstnanosti z objemu hrubých mezd) a další daně (např. z vlastnictví a převodu nemovitostí, provozu podnikových vozidel, z finančních transakcí) a poplatky (např. za odvoz odpadu). Celkové zdanění zisku je tak umělou konstrukcí určenou pouze pro porovnávání míry zdanění firem v jednotlivých zemích. Velmi detailní jsou dotazníky pro jednotlivé oblasti, např. u ochrany minoritních investorů se Světová banka dotazuje, zda mohou akcionáři, vlastníci 10 % kapitálu, svolat mimořádné zasedání akcionářů, nebo zda musejí být zprávy auditorů dostupné veřejnosti.

Jak bylo zmíněno, v čele žebříčku se od počátku sledování drží Singapur s výjimkou prvních dvou let, kdy byl na druhé nebo třetí pozici a první pozici obsadil Nový Zéland. Singapur je zemí s nejlepším celkovým hodnocením, ale např. v oblasti zakládání firem se umístil jako šestý – založení firmy tam trvá 2,5 dne na rozdíl od nejlepšího Nového Zélandu (který v celkovém hodnocení skončil jako těsně za Singapurem jako druhý), kde si budoucí podnikatel vše vyřídí za půl dne *on-line* komunikací a zaplacením poplatku Kanceláři pro společnosti (New Zealand Companies Office). V oblasti zakládání firem má ze zemí EU nejlepší hodnocení Portugalsko, které je na 10. pozici (celkově na 25. pozici), následované Litvou na 11. pozici (celkově na 24. pozici) a Irskem na 19. pozici (celkově na 13. pozici). Naopak Spojené státy jsou v tomto ukazateli až na 46. pozici, přestože v celkovém hodnocení stojí na 7. místě. Nejpříhodnější zemí EU je Dánsko, které je celkově na 4. místě, ale v oblasti zakládání firem až na 25. místě.

K deseti hodnoceným oblastem přidává Světová banka hodnocení flexibility trhu práce, týkající se legislativy ochrany zaměstnanců, kde nevyhodnocuje pořadí úspěšnosti. Specifickým předpokladem je pokladní pracující v supermarketu na dobu neurčitou, neúčastníci se v odborech. V počátcích své iniciativy Světová banka kalkulovala index i pro trh práce, ale vyvolalo to kritiku Mezinárodní organizace práce a Mezinárodní odborové konfederace, že propaguje postupy, které jsou přínosné pro podnikatele, ale ne pro zaměstnané pracovníky – nejlepší byla pravidla, která zajišťovala minimální ochranu pracovníků a umožňovala podnikatelům zbavovat se pracovníků bez velkých omezení a nákladů, což vycházelo z přesvědčení, že pokud se podnikatel nemusí obávat, že se pracovníka nedokáže jednoduše zbavit, když ho nebude potřebovat, nebude příliš váhat ani s jeho přijetím v lepších hospodářských časech.

Box č. 1 – Ukázky špatných postupů

Ve své první publikaci Světová banka názorně popisovala příklady, jak vlády mohou ztěžovat svým podnikatelům podnikání. Nejednalo se o příklady z Evropy ani Severní Ameriky, ale příklady jsou velmi názorné.

Založení firmy

Podnikatel v *Indonésii* si chce otevřít textilní továrnu. Volají mu zákazníci, doveze si stroje a zpracuje podnikatelský plán. Obrátí na úřady, navštíví ministerstvo spravedlnosti a vyplní potřebné formuláře. Pak postupuje dále a proces trvá 168 dní, než může začít legálně podnikat. V mezidobí přijde o zákazníky, kteří uzavřeli smlouvu s jinou firmou.

Přijímání pracovníků

Podnikatelka v *Panamě* si zaregistruje stavební firmu za 19 dní. Má ale jiný problém. Daří se jí a chce získat dalšího pracovníka na dva roky. Smlouvy na dobu určitou jsou ale povolené jen na specifické činnosti a pouze na rok. Podnikatelka má shodou okolností jednoho zaměstnance, který bez omluvy občas nepřijde do práce. Nemůže ho ale vyhodit, protože by nejprve musela získat souhlas odborové organizace a zaplatit mu pětiměsíční odstupné. Tak si nechá původního pracovníka.

Prosaditelnost smluv – rychlost práce soudů

Obchodník ze *Spojených arabských emirátů* může snadno přijímat a propouštět pracovníky. Ale jeden ze zákazníků mu tři měsíce odmítá zaplatit za dodané zboží. Obchodník se chce obrátit k soudu, ale zjišťuje, že by musel učinit 27 kroků a soudní řízení by zabralo více než 550 dní. Téměř všechny postupy musejí být provedeny písemně a vyžadují spolupráci právníků. Po takovém zjištění se obchodník omezí jen na obchodování s partnery, které dobře zná.

Získání úvěru

Mladá podnikatelka z *Etiopie* chce rozšířit svou úspěšnou poradenskou firmu a zažádá si v bance o úvěr. Nedostane ho s odkazem na to, že nemá úvěrovou historii. Podnikání nerozšíří.

Bankrotové řízení

Indickému podnikateli se nedaří a chtěl by skončit s podnikáním. Bankrotové řízení trvá deset let.

Hodnocené oblasti se týkají základních fází života firmy. Podnikatelské klima je ale ovlivňováno řadou dalších faktorů, které nejsou vzaty v úvahu. Světová banka nezohledňuje například makroekonomickou a politickou stabilitu/nestabilitu, kvalitu dopravní a informační infrastruktury, rozsah kriminality, či blízkost velkých trhů. Nezajímá se o kvalifikační úroveň pracovní síly, míru korupce, kvalitu dalších zákonů jako zákonů o veřejných zakázkách. Nebere ohled na to, zda má země nerostné zdroje, zda není ve válečném konfliktu, jaké má klima, rozsah chudoby a vyloučení, kvalitu veřejného zdraví, atd. čistě spekulativně lze uvažovat o tom, že ač korupce není hodnocena, mohou vlády ve vysoce zkorumpovaných státech tíhnout k tomu, aby nastavovaly hodně složité postupy, aby si úředníci státní

administrativy mohli zvyšovat své příjmy touto cestou. Na druhé straně ve srovnání jiných parametrů života a podnikání nemusejí Američané jednoznačně vítězit.²

Světová banka v zájmu srovnatelnosti sleduje zcela základní postupy a náklady, které musejí postoupit a vynaložit podnikatelé jakožto fyzické osoby v případě zakládání malé firmy, která je z právního pohledu společností s ručením omezeným, má zakládající kapitál v hotovosti ve výši desetinásobku HND *per capita*, má roční obrat ve výši alespoň stonásobku HND *per capita*, má domácích pět vlastníků, nezaměstnává cizince, působí v největším městě země, charakter její produkce je jednoduchý, nepodniká ve strategické oblasti, nemá žádné investiční stimuly, či daňové prázdny, nebo specifické výhody nějaké průmyslové podnikatelské zóny. Fiktivní firma si pronajímá své nemovitosti a má 10 až 50 pracovníků.

Za jeden postup se pojímá například návštěva banky za účelem otevření úvěru. V případě možnosti vyřizování kroku *on-line* se za časovou jednotku bere půl dne, jinak jeden den. Kalendářní dny potřebné k vyřízení postupu se pak počítají. Analýza nepočítá s tím, že by se zařizováním zabývalo více osob, nebo že by podnikatelé někoho předem na úřadech znali, či platili úplatky, aby to šlo rychleji. Nepočítá ani s tím, že by nový podnikatel během jednoho dne vyřizoval věci rychle a navštívil několik úřadů, nebo že by se tomu věnovalo více osob. Tím je zajištěna srovnatelnost, ale doba vyřizování podle analýz pak vychází déle než ve skutečnosti.

2. Srovnání amerického a evropského rámce

Z hodnocení vycházejí Spojené státy velmi dobře a obecně lépe než EU. Jednoznačné srovnání ale učinit nelze, protože Spojené státy jsou hodnoceny přímo na rozdíl od EU, která není pojímána jako jeden celek. Země EU přitom vykazují značné národní rozdíly. Pokud prostou aritmetikou vypočítáme průměrnou zemi EU, vyjde Polsko. Je jisté, že porovnávání USA s Polskem jako zástupcem průměru EU by nevedlo k věrohodným výsledkům, proto je uváděno jen pro ilustraci. Pro účel porovnání kvality podnikatelského prostředí mezi EU a USA za země EU byly vybrány i další země, a to Dánsko jako reprezentant úspěšných skandinávských zemí a jako země pohybující se desetiletí v těsné blízkosti USA a nyní před nimi, Spojené království jako země s podobným hospodářským modelem a stojící v blízkosti USA, Německo jako největší evropská ekonomika a Česká republika. Pro ilustraci byla přidána Čína, která nemá příznivé podnikatelské prostředí.

S výjimkou posledního hodnocení se USA profilovaly jako špičková země v přátelskosti podnikatelského prostředí a obsazovaly 3. nebo 4. místo mezi zeměmi světa a

---

² Například ve studii Better Life Index z roku 2013, v níž OECD srovnává kvalitu života v jedenácti oblastech, vyplývá, že americké domácnosti mají největší čistý průměrný disponibilní příjem domácnosti na hlavu (po odečtení daní a přičtení sociálních transferů) za rok ve výši 39 531 USD, ale v zemi existuje vysoká příjmová nerovnost, kdy 20 % nejbohatších domácností má osminásobek čistého průměrného příjmu na hlavu (po odečtení daní a přičtení sociálních transferů) ve srovnání s 20 % nejchudších domácností. Americké domácnosti mají také velký objem čistých finančních aktiv na hlavu (cenné papíry bez hodnoty nemovitostí) – 132 822 USD (což je nejvyšší v zemích OECD), nejvyšší míru obezity dospělých – 36,6 % dospělé populace (což je nejvyšší v zemích OECD), ale na otázku, zda jsou v dobrém zdraví, odpovědělo 90 % dotázaných kladně. V Dánsku, které má podle hodnocení Světové banky jako jediná evropská země lepší podnikatelské prostředí než USA, má průměrná dánská domácnost na hlavu za rok 25 172 USD, rozdíl mezi průměrnou nejbohatší a nejchudší domácností je čtyřnásobek, objem čistých finančních aktiv průměrné domácnosti na hlavu je 39 951 USD, míra obezity dospělých je 13,4 %, ale jen 71 % lidí na dotaz o zdraví odpovědělo, že má dobré zdraví. Kodaň je přitom městem cyklistů a 34 % lidí jezdí do práce po městě na kole. V ČR má průměrná domácnost ročně na hlavu 17 262 USD, nejbohatší mají čtyřnásobek ve srovnání s nejchudšími, průměrná čistá finanční aktiva jsou 17 875 USD, míra obezity u dospělých je 21 %, ale v dobrém zdraví se cítí jen 60 % lidí. USA nevítež ani v počtu vražd – počet úmyslných zabití je zhruba 5 osob ročně na 100 tisíc obyvatel, zatímco v Dánsku a ČR zhruba jedna osoba.

vítězily nad všemi zeměmi EU. Celkové hodnocení je součtem výsledků v deseti zmíněných oblastech, takže Spojené státy nemusejí vést a také nevedou před zeměmi EU ve všech parametrech srovnání. V posledním hodnocení skončily celkově na 7. pozici, tedy za Dánskem, které obsadilo 4. pozici, a před Spojeným královstvím, které obsadilo 8. pozici.

Tabulka č. 1 – USA, Dánsko, Česká republika a Čína – srovnání podnikatelského prostředí v letech 2008 až 2015 (dosažená pozice)

Rok	USA	Dánsko	Česko	Čína
2008	3	5	56	83
2009	3	5	75	83
2010	4	6	74	89
2011	5	6	63	79
2012	4	5	64	91
2013	4	5	65	91
2014	4	5	75	96
2015	7	4	44	90

Poznámka: Celkový počet zemí v roce 2015 = 189, nejlepší je 1. pozice.

Pramen: World Bank Group: Doing Business 2008 až 2015, Washington, D. C.

Tabulka č. 2 – Srovnání některých parametrů podnikatelského prostředí ve vybraných zemích podle Doing Business 2015

Země	Celkové pořadí v přátelskosti podnikatelského prostředí	Počet kalendářních dní na založení firmy	Celkové zdanění firmy (v % hrubého zisku)	Výtěžnost aktiv v bankrotovém řízení (v %)
Dánsko	4	5,5	26,0	87,5
USA	7	5,5	43,8	80,4
Spojené království	8	6	33,7	88,6
Německo	14	14,5	48,8	83,4
Polsko	32	30	38,7	57,0
Česko	44	19	48,5	65,6
Čína	90	31	64,6	36,0
Singapur	1	2,5	18,4	89,7
Ukrajina	96	21	52,9	8,6

Poznámka: Celkový počet zemí v roce 2015 = 189, nejlepší je 1. pozice. Míra zdanění se liší od statutární daně z příjmu společností – podrobně popsáno v předchozím textu.

Pramen: World Bank Group: Doing Business 2015, Washington, D. C.

Pokud se podíváme na hodnocení ve všech oblastech a jako předpoklad vynikajících výsledků si zvolíme umístění země mezi první desítkou z celkových 189 zemí, zjistíme, že Spojené státy vynikají ve dvou oblastech, které se týkají finančního sektoru, jako je získání úvěru, kde jsou nesrovnatelně lepší než jakákoliv země EU, a v oblasti bankrotového řízení a výtěžnosti aktiv, kde jsou těsně za Německem. Dánsko vyniká v oblasti vyřizování stavebních povolení, zápisu do registru nemovitostí, přeshraničního obchodování a bankrotového řízení, Spojené království v oblasti ochrany minoritních investorů a Německo kromě zmíněné oblasti bankrotového řízení při vyřizování stavebních povolení a přihlašování k odběru elektřiny.

Polsko, Česká republika ani Čína nebudují v žádné oblasti. Naopak, když si jako předpoklad hodně špatného výsledku stanovíme umístění na pozici horší než číslo 100, z vybraných zemí EU s vynikajícími výsledky (Dánsko, Spojené království, Německo) je na tom špatně pouze Německo v oblasti zakládání firem, které se umístilo na 114. pozici. V oblasti zakládání firem si Německo zhoršilo hodnocení kvůli tomu, že zvýšilo notářské poplatky a udržuje si poměrně vysoký požadavek na minimální kapitál firmy, který je stanoven na ekvivalent 35,8 % HND *per capita*. Polsko je celkově na 32. pozici a špatné výsledky má v oblasti vyřizování stavebních povolení. Česká republika obsadila 44. místo a hodně špatné výsledky má v oblasti zakládání firem, získávání stavebních povolení, přihlašování k odběru elektřiny a placení daní.

V první desítce nejúspěšnějších se ČR neumístila v žádné oblasti, ale poměrně dobrých výsledků dosahuje v oblasti získávání úvěrů a bankrotových řízení, tedy shodných oblastí jako Spojené státy, ale o cca dvacítku pozic za nimi. Čína, která skončila jako 90. celkově ze 189 hodnocených zemí, má špatné výsledky v oblasti zakládání firmy, získání stavebních povolení, přihlašování k odběru elektřiny, ochrany minoritních investorů a placení daní. Vloni např. Čína zlepšila podnikatelské prostředí v oblasti zakládání firem zrušením požadavku na minimální kapitál a vyloučila nutnost otevřít si u banky předběžný bankovní účet, vložit vklad a získat od banky potvrzení o vloženém vkladu. Na příkladu Číny je vidět propastný rozdíl mezi nastavením pravidel pro pevninskou Čínu, Hongkong a Tchaj-wan. Oproti pevninské Číně se Hongkong umístil na 3. pozici a Tchaj-wan na 19. pozici. Velký rozdíl je viditelný například v oblasti vyřizování formalit a povolení u stavebního řízení u nové komerční stavby. Celkově obsadila Čína v hodnocení oblasti získání úvěru 179. pozici mezi 189 zeměmi, zatímco Hongkong na 1. místě. V pevninské Číně musí například podnikatel počítat s délkou vyřizování stavebních povolení, tedy počínaje zpracováním plánů, hodnocením dopadu stavby na životní prostředí až připojení na síť a zapsání do registru nemovitostí 274 kalendářních dní a zaplatí ekvivalent 7,6 % hodnoty postaveného skladu, zatímco v Hongkongu potřebuje na stejnou činnost 66 dní a náklady činí 0,4 % hodnoty skladu. S trochou zjednodušení lze uvést, že bohaté země mají racionálnější regulaci než země s nižší hospodářskou výkonností, i když dosahují velké růstové dynamiky, což se týká Číny, Indonésie a Indie.

3. Podnikatelské prostředí jako faktor konkurenceschopnosti

Kvalita podnikatelského prostředí ovlivňuje konkurenceschopnost země. Regulační rámec pro podnikání je odrazem uplatněného hospodářského modelu, zvyklostí, konkrétních podmínek a voličských preferencí. Není žádným překvapením, že v rámci EU dosahují tradičně nejlepších hospodářských výsledků skandinávské země. V přátelskosti podnikatelského rámce podle posouzení Světové banky k nim patří Spojené království, Irsko a Německo, hůře jsou hodnoceny země jižního křídla. Spojené království a Irsko mají ze zemí EU nejbližší k anglosaskému hospodářskému modelu s preferencí trhu a nižších státních zásahů.

Obecně evropské vlády více prosazují sociálně tržní model, kdežto americké vlády preferují individualismus, trh a produktivitu. V členských zemích EU převládá názor, že sociální dimenzi je nutné zachovat a tomu se musí podřizovat hospodářské politiky a pravidla. Fiskální, měnové a strukturální politiky by měly také přispívat k vytváření podmínek přátelských pro hospodářský růst a tvorbu pracovních míst, které navzdory nedávnému zlepšení zůstávají slabé a křehké, přírůstky produktivity malé, míra investic nízká a nezaměstnanost vysoká. Podnikatelské prostředí by se v tomto směru mělo dále vyvíjet, jak uvádí Rada EU, ve své příloze k doporučení pro Doporučení Rady o hlavních směrech

hospodářských politik členských států a Unie ze dne 4. března 2015: „I nadále by měly členské státy pokračovat úsilí o zjednodušení regulačního prostředí, v němž působí podniky. Měly by se zabývat modernizací veřejné správy, usilovat o větší transparentnost, bojovat proti korupci, daňovým únikům a nehlášené práci, zlepšovat kvalitu, nezávislost a účinnost soudnictví, jakož i vymahatelnost smluv a vytvářet dobře fungující rámcové podmínky pro insolvenční řízení.“

Tabulka č. 3 – Srovnání hodnocení vstřícnosti regulace vůči podnikání ve vybraných zemích podle Doing Business 2015

Země	Celková pozice v hodnocení 189 zemí	(1) Pozice v oblasti založení firmy	(2) Pozice v oblasti vyřízení stavebního povolení	(3) Pozice v oblasti přihlášení k odběru elektřiny
Dánsko	4	25	5	14
USA	7	46	41	61
Spojené království	8	45	17	70
Německo	14	114	8	3
Polsko	32	85	137	64
Česko	44	110	139	123
Čína	90	128	179	124
Země	(4) Pozice v oblasti registrace nemovitosti	(5) Pozice v oblasti získání úvěru	(6) Pozice v oblasti ochrany minoritních investorů	(7) Pozice v oblasti placení daní
Dánsko	8	23	17	12
USA	29	2	25	47
Spojené království	68	17	4	16
Německo	89	23	51	68
Polsko	39	17	35	87
Česko	31	23	83	119
Čína	37	71	132	120
Země	(8) Pozice v oblasti přeshraničního obchodu	(9) Pozice v oblasti prosaditelnosti smluv	(10) Pozice v oblasti bankrotového řízení	HND per capita (v USD)
Dánsko	7	34	9	61 110
USA	16	41	4	53 670
Spojené království	15	36	13	39 110
Německo	18	16	3	46 100
Polsko	41	52	32	12 960
Česko	58	37	20	18 060
Čína	98	35	53	6 560

Poznámka: Celkový počet zemí v roce 2015 = 189, nejlepší je 1. pozice.

Pramen: World Bank Group: Doing Business 2015, Washington, D. C.

4. Závěr

Nic takového jako optimální regulační rámec pro podnikání neexistuje. Dobře fungující podnikatelské prostředí je předpokladem pro to, aby fungovaly i dobře nastavené hospodářské politiky. Ze srovnání je možné odvodit nejlepší postupy, a pokud jsou v dané zemi příhodné podmínky, tak by se k nim mělo směřovat. Ukazuje se, že bohaté země mají příznivější regulační rámce a dobré podmínky pro podnikatele si udržují a zlepšují. Hodně přecházejí na tzv. *e-government* – Švédsko například vloni zavedlo *on-line* registraci v registru nemovitostí, který umožňuje uživatelům vyhledávat nemovitosti a dělat zápisy odkudkoliv v zemi. Chudé země mají nesrovnatelně horší podnikatelské prostředí, dokonce i ty, které jsou zahrnovány mezi rychle rostoucí ekonomiky. Rychlost hospodářského růstu se nejeví jako určující faktor pro zavedení příznivějších pravidel pro podnikání. Rychle se rozvíjející ekonomiky nejsou homogenním celkem, špatných výsledků dosahuje Čína, Indonésie a Indie. Zatímco pevninská Čína nevyvíká dobrým regulačním rámcem pro podnikání, Hongkong a Tchaj-wan vykazují velice přátelská pravidla. Přitom Světová banka pro účely srovnání zjednodušuje předpoklady a srovnává domácí firmy s domácími vlastníky a domácími pracovníky bez vlivu zahraničí.

V poslední době se projevuje nový fenomén, kdy vlády zpřísňují regulaci a posilují právní rámce kvůli obavám z krachu finančního sektoru a z mezinárodního terorismu. V hodnocení Světové banky se to projevuje okrajově vzhledem k tomu, že předpoklady zkoumání jsou nastaveny na jednoduché fiktivní podnikání. V jiných srovnáních se to může zobrazit více. Jak známo, například Spojené státy zintenzivnily regulaci finančního sektoru po finanční krizi a zavedly přísná omezení po teroristickém útoku 11. září. V hodnocení Světové banky si Spojené státy slabě zhoršily postavení. Na druhé straně silnější regulace může vést i k lepšímu hodnocení, pokud přispěje k rychlejší práci soudů, posílení ochrany věřitelů, lepší vymahatelnosti pohledávek nebo zavedení transparentnějších postupů. Také v EU vlády zpřísňují finanční regulaci (např. v rámci bankovní unie) a posilují pravidla na ochranu spotřebitelů, zdraví a proti praní špinavých peněz zejména s ohledem financování mezinárodního terorismu. Evropské instituce rovněž pravidelně sledují, jak jsou dodržována pravidla pro volný pohyb kapitálu a plateb. Obecně vlády nemají bránit pohybu kapitálu, což by bylo v rozporu s evropským právem, ale například u Islandu a Kypru byla taková opatření shledána jako prospěšná z hlediska finanční stability. Opatření musejí být výjimečná a přechodná.

Literatura a prameny

1. European Commission (2015): *Draft Report on the Movement of Capital and the Freedom of Payments*. Brusel, 16. února 2015
2. OECD (2013): *Better Life Index*. Dostupné na <http://www.oecdbetterlifeindex.org>
3. Rada Evropské unie (2015): *Příloha k doporučení pro Doporučení Rady o hlavních směrech hospodářských politik členských států a Unie*. Brusel, 4. března 2015
4. World Bank Group (2014): *Doing Business 2015. Going beyond Efficiency*. Washington, D. C.
5. World Bank Group (2013): *Doing Business 2014. Understanding Regulations for Small and Medium-Size Enterprises*. Washington, D. C.
6. World Bank Group (2012): *Doing Business 2013. Smarter Regulations for Small and Medium-Size Enterprises*. Washington, D. C.
7. World Bank Group (2011): *Doing Business 2012. Doing Business in a More Transparent World*. Washington, D. C.

8. World Bank Group (2010): *Doing Business 2011. Making a Difference for Entrepreneurs*. Washington, D. C.
9. World Bank Group (2009): *Doing Business 2010. Reforming through Difficult Times*. Washington, D. C.
10. World Bank Group (2008): *Doing Business 2009*. Washington, D. C.
11. World Bank Group (2007): *Doing Business 2008. How to Reform*. Washington, D. C.
12. World Bank Group (2006): *Doing Business 2007. Creating Jobs*. Washington, D. C.

Vztahy Evropské unie a USA pohledem společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU

*Mgr. Ing. Petr Wawrosz, Ph.D. – Vysoká škola finanční a správní;
Institut evropské integrace, NEWTON College, a. s.*

Evropská unie (EU) a Spojené státy americké (USA) mají za sebou dlouhou historii vzájemných vztahů. Mnohdy dokázaly EU a USA spolu spolupracovat, dochází k výměně zboží, služeb, k zahraničním investicím a dalším kontaktům. Jak EU, tak USA zastávají často společné postoje vůči jiným zemím. Existuje ale také bezpočet situací, kdy vztahy USA a EU nebyly zcela harmonické, kdy každá ze stran zastávala odlišné postoje, kdy vzájemné vztahy byly zatíženy spory a konflikty. Z hlediska EU jsou USA nečlenskou zemí. Pokud s nimi chce EU oficiálně jednat, čili pokud jednání probíhají za Evropskou unii, nikoliv jménem některého členského státu, musí k tomu mít příslušné pravomoci. Ty Evropské unii svěruje primární právo daného společenství. Cílem tohoto textu je proto analyzovat, jak ustanovení primárního práva EU ovlivňují vztahy EU a USA. Text je organizován následovně. Nejprve jsou popsána ustanovení primárního práva, která se týkají zahraniční politiky EU, a potom, jak je řešeno provádění této politiky v rámci primárního práva. Následuje hodnocení zde analyzovaných ustanovení z pohledu de lege ferenda a diskuse, zda se současné znění má, či nemá změnit. Poslední kapitola se potom zaměřuje na vlastní vztahy EU a USA.

1. Ustanovení primárního práva EU o zahraniční politice

Primárním právem EU se myslí zakladatelské dokumenty, kterými členské země EU svěrují dané unii své pravomoci. Je třeba zdůraznit, že pravomoci EU jsou takové, jaké jí svěří členské státy. EU nemůže zasahovat tam, kde nemá příslušné pravomoci. Akty tvořící primární právo EU tedy stojí v hierarchii předpisů práva EU nejvýše. Dohled nad jeho prováděním a nad souladem právních předpisů přijímaných institucemi EU na jeho základě a v jeho mezích (tedy tzv. sekundárního práva) s primárním právem vykonává Soudní dvůr EU. Pod kontrolou Soudního dvora EU dohlíží na uplatňování práva EU též Evropská komise (Komise).

Historie primárního práva EU je, pro účely tohoto textu není důležitá. Případné zájemce odkazujeme na publikace Tichý (2011) a Wawrosz (2011). Primární právo Evropské unie v současnosti tvoří:

- Smlouva o Evropské unii (SEU), Smlouva o fungování Evropské unie (SFEU) a Smlouva o založení Evropského společenství pro atomovou energii, včetně protokolů a příloh, které jsou jejich nedílnou součástí, jakož i další mezinárodní smlouvy a jiné akty, které tyto smlouvy novelizují. Zjednodušeně jsou všechny tyto akty označovány jako zakládající smlouvy EU či jen Smlouvy.
- Listina základních práv Evropské unie. Od vstupu Lisabonské smlouvy v platnost má dle čl. 6 odst. 1 Smlouvy o EU Listina základních práv EU stejnou právní sílu jako Smlouvy.
- Smlouvy o přistoupení nových členských států k EU, jež jsou sjednávány v souladu s čl. 49 Smlouvy o EU.

Oblast zahraniční politiky dlouho zůstávala doménou členských států, EU v ní neměla žádné pravomoci. Zájmy jednotlivých členů společenství vůči zahraničí byly, a je třeba zdůraznit, že stále jsou, poměrně rozdílné, vycházely z jejich historie, geografické podoby,

struktury obchodu, mocenských, imperiálních nebo podobných ambicí a dalších faktorů. Členské státy se logicky obávaly, že omezením svých pravomocí v oblasti zahraniční politiky v podobě jejich přesunu na EU nebudou moci své zájmy dostatečně uplatňovat. Nicméně, jak se rozvíjel společný trh, bylo zřejmé, že k fungování tohoto trhu jsou nutné i jasněji formulované společné postoje členských zemí vůči zahraničí. Při změnách primárního práva byla tedy problematika zahraničních vztahů (míněno ve smyslu vztahů EU vůči nečlenským státům) postupně zakomponována do primárního práva, přičemž k tomuto procesu docházelo od počátku 90. let 20. století, tedy relativně pozdě, v podstatě po 30 letech existence evropských společenství. Zásadní změny potom přinesla až Lisabonská smlouva, která je v účinnosti od 1. 12. 2009. V současnosti je z hlediska zahraniční politiky z výše uvedených dokumentů nejdůležitější Smlouva o Evropské unii (SEU). Ta konkrétně stanoví:

- Článek 21 SEU:

1. Činnost Unie na mezinárodní scéně spočívá na zásadách, které se uplatnily při jejím založení, jejím rozvoji a jejím rozšiřování a které hodlá podporovat v ostatním světě: demokracie, právní stát, univerzálnost a nedělitelnost lidských práv a základních svobod, úcta k lidské důstojnosti, zásady rovnosti a solidarity a dodržování zásad Charty Organizace spojených národů a mezinárodního práva.
Unie usiluje o rozvíjení vztahů a budování partnerství se třetími zeměmi a mezinárodními, regionálními nebo světovými organizacemi, které sdílejí zásady uvedené v prvním pododstavci. Podporuje vícestranná řešení společných problémů, především v rámci Organizace spojených národů.
2. Unie vymezuje a provádí společné politiky a činnosti a usiluje o dosažení vysokého stupně spolupráce ve všech oblastech mezinárodních vztahů ve snaze:
  - a) chránit své hodnoty, základní zájmy, svou bezpečnost, nezávislost a celistvost;
  - b) upevňovat a podporovat demokracii, právní stát, lidská práva a zásady mezinárodního práva;
  - c) zachovávat mír, předcházet konfliktům a posilovat mezinárodní bezpečnost v souladu s cíli a zásadami Charty Organizace spojených národů, jakož i v souladu se zásadami Helsinského závěrečného aktu a s cíli Pařížské charty, včetně těch, které se týkají vnějších hranic;
  - d) podporovat udržitelný rozvoj v hospodářské a sociální oblasti a v oblasti životního prostředí v rozvojových zemích s hlavním cílem vymýcení chudoby;
  - e) povzbuzovat zapojení všech zemí do světové ekonomiky, včetně postupného odstraňování překážek mezinárodnímu obchodu;
  - f) přispívat k vypracování mezinárodních opatření pro ochranu a zlepšení kvality životního prostředí a udržitelné hospodaření se světovými přírodními zdroji, aby se zajistil udržitelný rozvoj;
  - g) pomáhat lidem, zemím a regionům čelícím přírodním nebo člověkem způsobeným pohromám;
  - h) podporovat mezinárodní systém založený na posílené mnohostranné spolupráci a na řádné správě věcí veřejných v celosvětovém měřítku.

- Článek 22 SEU:

1. Na základě zásad a cílů uvedených v článku 21 určuje Evropská rada strategické zájmy a cíle Unie.
Rozhodnutí Evropské rady o strategických zájmech a cílech Unie se vztahují na společnou zahraniční a bezpečnostní politiku a na jiné oblasti vnější činnosti Unie. Mohou se týkat vztahů Unie s některou zemí nebo regionem, nebo být zaměřena tematicky. Vymezují jejich trvání a prostředky, které mají poskytnout Unie a členské státy.

- Evropská rada rozhoduje jednomyslně na doporučení Rady, které Rada přijímá způsobem stanoveným pro každou oblast. Rozhodnutí Evropské rady se provádějí podle postupů stanovených Smlouvami.
2. Vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku v oblasti společné zahraniční a bezpečnostní politiky a Komise v ostatních oblastech vnější činnosti mohou Radě předkládat společné návrhy.
- Článek 24 SEU:
    1. Pravomoc Unie v otázkách společné zahraniční a bezpečnostní politiky se vztahuje na všechny oblasti zahraniční politiky a všechny otázky týkající se bezpečnosti Unie, včetně postupného vymezení společné obranné politiky, která by mohla vést ke společné obraně. Společná zahraniční a bezpečnostní politika podléhá zvláštním pravidlům a postupům. Je vymezována a prováděna Evropskou radou a Radou jednomyslně, nestanoví-li Smlouvy jinak. Přijímání legislativních aktů je vyloučeno. Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku vykonává v souladu se Smlouvami vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku a členské státy. Zvláštní úlohu Evropského parlamentu a Komise v této oblasti vymezují Smlouvy. Soudní dvůr Evropské unie nemá v souvislosti s těmito ustanoveními pravomoc, s výjimkou své pravomoci kontrolovat dodržování článku 40 této smlouvy a přezkoumávat legalitu některých rozhodnutí, jak stanoví čl. 275 druhý pododstavec Smlouvy o fungování Evropské unie.
    2. V rámci zásad a cílů své vnější činnosti Unie vede, vymezuje a provádí společnou zahraniční a bezpečnostní politiku založenou na rozvoji vzájemné politické solidarity mezi členskými státy, na určení otázek obecného zájmu a na stále se zvyšujícím sbližování činností členských států.
    3. Členské státy aktivně a bezvýhradně podporují zahraniční a bezpečnostní politiku Unie v duchu loajality a vzájemné solidarity a respektují činnost Unie v této oblasti. Členské státy spolupracují na rozšiřování a rozvoji své vzájemné politické solidarity. Zdrží se jakéhokoli jednání, které je v rozporu se zájmy Unie nebo může snižovat účinnost jejího působení jako soudržné síly v mezinárodních vztazích. Rada a vysoký představitel dbají na dodržování těchto zásad.
  - Článek 25 SEU:

Unie vede společnou zahraniční a bezpečnostní politiku:

    - a) vymezováním obecných směrů;
    - b) přijímáním rozhodnutí vymezujících: i) akce, které má Unie provést; ii) postoje, které má Unie zaujmout; iii) podrobnosti provádění rozhodnutí uvedených v bodech i) a ii);
    - c) posilováním systematické spolupráce mezi členskými státy při provádění jejich politiky.
  - Článek 28 SEU:
    1. Vyžaduje-li mezinárodní situace operativní akci Unie, přijme Rada nezbytná rozhodnutí. V rozhodnutích jsou vymezeny cíle, rozsah, prostředky, které budou Unii poskytnuty, podmínky jejich provádění, a je-li to nezbytné, doba trvání. Dojde-li ke změně okolností majících podstatný vliv na záležitost, která je předmětem rozhodnutí podle prvního pododstavce, přezkoumá Rada zásady a cíle tohoto rozhodnutí a přijme nezbytná rozhodnutí.
    2. Rozhodnutí podle odstavce 1 zavazují členské státy při zaujímání postojů a při provádění jejich činnosti.
    3. Dotčený členský stát oznámí každý svůj postoj nebo opatření, které plánuje na základě rozhodnutí podle odstavce 1, s dostatečným předstihem, aby se v případě potřeby mohly konat předběžné konzultace v Radě. Povinnost předběžného informování se

nevztahuje na opatření, která představují pouhé převzetí rozhodnutí Rady v jednotlivých státech.

4. V nevyhnutelných případech vyplývajících ze změn situace a nebylo-li rozhodnutí podle odstavce 1 přezkoumáno, mohou členské státy s ohledem na obecné cíle tohoto rozhodnutí přijmout nezbytná okamžitá opatření. Dotyčný členský stát o těchto opatřeních okamžitě uvědomí Radu.
  5. Nastanou-li při provádění rozhodnutí podle tohoto článku větší potíže, vyrozumí o nich členský stát Radu, která je projedná a hledá odpovídající řešení. Taková řešení nesmějí být v rozporu s cíli rozhodnutí podle odstavce 1 ani nesmějí snižovat jeho účinnost.
- Článek 29 SEU:
Rada přijímá rozhodnutí, která vymezují přístup Unie ke konkrétní otázce zeměpisné nebo tematické povahy. Členské státy zajistí, aby jejich vnitrostátní politiky byly v souladu s postoji Unie.
  - Článek 31 SEU:
    1. Rozhodnutí podle této kapitoly přijímá Evropská rada a Rada jednomyslně, není-li v této kapitole stanoveno jinak. Přijímání legislativních aktů je vyloučeno.
Zdrží-li se člen Rady hlasování, může to odůvodnit formálním prohlášením podle tohoto pododstavce. V takovém případě není povinen provést rozhodnutí, uznává však, že rozhodnutí zavazuje Unii. V duchu vzájemné solidarity se dotyčný členský stát zdrží jakékoli činnosti, která by se mohla dostat do rozporu s činností Unie založené na takovém rozhodnutí nebo jí bránit, a ostatní členské státy jeho postoj uznávají. Zastupují-li členové Rady, kteří učinili takové prohlášení, nejméně jednu třetinu členských států, které představují nejméně jednu třetinu obyvatelstva Unie, není rozhodnutí přijato.
    2. Odchylně od odstavce 1 rozhoduje Rada kvalifikovanou většinou: přijímá-li rozhodnutí, které vymezuje akci nebo postoj Unie na základě rozhodnutí Evropské rady týkajícího se strategických zájmů a cílů Unie podle čl. 22 odst. 1; přijímá-li rozhodnutí, které vymezuje akci nebo postoj Unie, na návrh, jež jí předkládá vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku na základě zvláštní žádosti, kterou mu Evropská rada předala z vlastního podnětu nebo z podnětu vysokého představitele; přijímá-li rozhodnutí k provedení rozhodnutí, které vymezuje akci nebo postoj Unie; jmenuje-li zvláštního zástupce podle článku 33.
Prohlásí-li člen Rady, že se ze zásadních důvodů státní politiky, které musí uvést, zamýšlí postavit proti přijetí některého rozhodnutí kvalifikovanou většinou, hlasování se nekoná. Vysoký představitel v úzké konzultaci s dotyčným členským státem hledá řešení přijatelné pro tento stát. Pokud je nenajde, může Rada kvalifikovanou většinou požádat, aby byla věc předložena Evropské radě k jednomyslnému rozhodnutí.
    3. Evropská rada může jednomyslně přijmout rozhodnutí, jímž stanoví, že Rada rozhoduje kvalifikovanou většinou v případech jiných než uvedených v odstavci 2.

2. Organizační zabezpečení zahraniční politiky v primárním právu

Zahraněční politika každé země i každého seskupení musí mít své představitele a orgány, přičemž musí být definovány jejich pravomoci, ustanovení a další náležitosti. EU zde zřídila speciální post vysokého představitele pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku (vysoký představitel/vysoká představitelka). Primární právo se tímto představitelem a dalšími

orgány (zejména Evropskou službou pro vnější činnost) zabývá v několika svých člancích. Z nejdůležitějších uveďme:

- Článek 15 SEU:
Evropskou radu tvoří hlavy států nebo předsedové vlád členských států společně s jejím předsedou a předsedou Komise. Jejího jednání se účastní vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku.
- Článek 18 SEU:
  1. Evropská rada jmenuje se souhlasem předsedy Komise kvalifikovanou většinou vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku. Evropská rada jej může stejným postupem odvolat.
  2. Vysoký představitel vede společnou zahraniční a bezpečnostní politiku Unie. Přispívá svými návrhy k vytváření této politiky a provádí ji jako zmocněnec Rady. Stejně jedná i v oblasti společné bezpečnostní a obranné politiky.
  3. Vysoký představitel předsedá Radě pro zahraniční věci.
  4. Vysoký představitel je jedním z místopředsedů Komise. Zajišťuje soudržnost vnější činnosti Unie. V rámci Komise odpovídá za úkoly, které jí přísluší v oblasti vnějších vztahů, a za koordinaci dalších hledisek vnější činnosti Unie.
- Článek 27 SEU:
  1. Vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, který předsedá Radě pro zahraniční věci, přispívá svými návrhy k vypracovávání společné zahraniční a bezpečnostní politiky a zajišťuje provádění rozhodnutí přijatých Evropskou radou a Radou.
  2. Vysoký představitel zastupuje Unii v záležitostech společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Jménem Unie vede politický dialog se třetími stranami a vyjadřuje postoj Unie v mezinárodních organizacích a na mezinárodních konferencích.
  3. Při výkonu své funkce se vysoký představitel opírá o Evropskou službu pro vnější činnost. Tato služba působí ve spolupráci s diplomatickými službami členských států a skládá se z úředníků příslušných oddělení generálního sekretariátu Rady a Komise, jakož i z vyslaného personálu vnitrostátních diplomatických služeb. Organizaci a fungování Evropské služby pro vnější činnost stanoví rozhodnutí Rady. Rada rozhoduje na návrh vysokého představitele po konzultaci s Evropským parlamentem a po obdržení souhlasu Komise¹.

Evropská služba pro vnější činnost (ESVČ), která byla zmíněna v posledním bodu výše uvedeného přehledu, je diplomatický sbor Evropské unie. Spolu s vysokým představitelem EU pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku provádějí zahraniční a bezpečnostní politiku EU. Obecně lze konstatovat (detaily viz Weiss 2012), že ESVČ je zvláštním tělesem, které nepodléhá ani generálnímu sekretariátu Rady EU, ani Evropské komisi, ačkoli není ve Smlouvách uvedena jako samostatná organizace. Jejím úkolem je podporovat vysokou představitelku ve všech třech jejích funkcích – při vedení společné zahraniční a bezpečnostní politiky, předsedání Radě pro zahraniční věci i při působení v Evropské komisi – a stejně tak i předsedy Evropské rady a komise při výkonu jejich funkcí v oblasti vnějších vztahů EU. Navíc má služba spolupracovat s diplomatickými službami členských států i ostatními evropskými institucemi za účelem zajištění soudržné evropské politiky v různých oblastech vnějších vztahů. Z věcného hlediska je služba odpovědná za přípravu strategických a programových dokumentů většiny oblastí vnější činnosti EU. V kompetenci Evropské komise ovšem zůstává jejich implementace, s výjimkou několika málo programů, které nejsou objemově důležité. Tomu odpovídá i skutečnost, že v rámci Komise zůstala zachována celá

---

¹ Jak uvádí Urbanová (2010, s. 7): „Tato formulace byla výsledkem těžce dosaženého kompromisu a ponechala prostor pro různou interpretaci, co se týká faktické organizace a působnosti tohoto útvaru.“

řada generálních ředitelství zabývajících se vnějšími vztahy, zejména generální ředitelství pro rozšíření nebo pro rozvoj. Navíc i správu finančních prostředků v těch několika výjimkách, kde služba odpovídá za implementaci programů – tedy zejména rozpočtu SZBP, velké části Nástroje stability nebo Nástroje pro spolupráci s průmyslovými zeměmi – provádí zvláštní útvar Evropské komise, dislokovaný v prostorách služby.

ESVČ řídí diplomatické vztahy EU s ostatními zeměmi. Má zajistit, aby byla zahraniční politika Unie konzistentnější a efektivnější, a v důsledku toho zvýšit evropský vliv na světové scéně. Úzce spolupracuje s diplomatickými službami členských zemí EU a mnozí její pracovníci byli vysláni právě z vnitrostátních diplomatických služeb. Jednou z hlavních úloh ESVČ je podporovat strategická partnerství EU s klíčovými mezinárodními aktéry a rozvíjet vztahy s nově se rozvíjejícími mocnostmi po celém světě. ESVČ úzce spolupracuje s OSN a významnými světovými mocnostmi, jako jsou Spojené státy či Rusko. K nejvýznamnějším činnostem, které EU ve světě vyvíjí, patří zajišťování míru prostřednictvím politické, hospodářské i praktické podpory – například v oblasti západního Balkánu po skončení válečného konfliktu v bývalé Jugoslávii; realizace civilních a vojenských misí v zájmu zajištění bezpečnosti v různých částech světa, a to v rámci společné bezpečnostní a obranné politiky; udržování přátelských vztahů se zeměmi, které s EU hraničí, prostřednictvím evropské politiky sousedství; poskytování rozvojové pomoci, řešení krizí, poskytování humanitární pomoci a řešení problematiky změny klimatu a otázek lidských práv.

3. Hodnocení ustanovení primárního práva týkajících se společné zahraniční politiky EU

Z výše uvedených ustanovení, která se týkají společné zahraniční politiky EU (zejména z článků 21 až 31 SEU), je zřejmá poměrně velká obecnost. Není z nich zřejmé, jaké jsou konkrétní cíle vnější (zahraniční) politiky EU, jak mají být cíle naplňovány ani další praktické záležitosti, které by zajistily, že EU skutečně bude mít jednotnou zahraniční politiku. Hlavní problém spočívá v institucionální segmentaci zahraniční politiky EU. Současné znění smluv sice přineslo podstatné změny v jejím nastavení, kdy ve snaze dosáhnout užšího sladění mezi zahraničními politikami EU a členských států zavedla jednotné zastoupení a stabilnější vedení, avšak neznamenala přesun pravomocí v této oblasti na úroveň EU. Až na několik výjimek tak zůstává při rozhodování v oblasti zahraniční zachován princip jednomyslnosti. Navíc i ta zahraničněpolitická rozhodnutí, na něž se vztahuje hlasování kvalifikovanou většinou, mohou být ze zásadních důvodů státní politiky zablokována. Jinak řečeno, schopnost EU mluvit ve světové aréně jedním hlasem v konečném důsledku závisí na členských státech, jelikož to jsou stále oni, kdo hraje ústřední roli v mechanismu zahraniční politiky EU.

Další handicap oslabující postavení EU ve světovém dění vyplývá z vysokého počtu aktérů zapojených do oblasti zahraniční politiky a nedostatečné koordinace mezi nimi (jak v rámci institucí EU a mezi nimi, tak mezi členskými státy). Ve snaze integrovat zahraniční politiku EU, zahraniční politiky členských států a vnější činnost v čele s Evropskou komisí současné znění smluv vytvořilo post vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku (viz výše). Tento vysoký představitel je zároveň místopředsdou Evropské komise (výkonného orgánu společenství, v současnosti Federica Mogherini z Itálie²). Nicméně zahraniční politikou se v rámci Komise zabývají ještě další komisaři, konkrétně komisař pro evropskou sousedskou politiku a rozhovory o rozšíření (v současnosti

---

² V současnosti se myslí v březnu 2015. V tomto a v dalších odstavcích uvedené osoby jsou členové Junckerovy Komise, která funguje od 1. listopadu 2014.

Johannes Hahn z Rakouska), komisař pro migraci a vnitřní záležitosti (v současnosti Dimitris Avramopoulos z Řecka), komisař pro mezinárodní spolupráci a rozvoj (v současnosti Neven Mimica z Chorvatska). Jak upozorňuje Brusenbauch Meislová (2014, s. 6), byť je její analýza zaměřena částečně na činnost nikoliv Junckerovy Komise, ale předcházející Barrosovy Komise z let 2009-2014: „Vzájemný vztah mezi vysokou představitelkou a komisaři v oblasti vnější činnosti není zrovna přátelský a navzájem se jen málokdy setkávají. Nicméně i vztahy mezi některými ostatními aktéry zahraniční politiky EU jsou sporné a ne zcela vyjasněné. Lze tedy tvrdit, že ambice Lisabonské smlouvy zavést větší koordinaci a soudržnost zůstává do velké míry nenaplněna.“

Brusenbauch Meislová (2014, s. 7) z hlediska problémů společné zahraniční politiky dále dodává: „Zahraniční politika EU navíc trpí nedostatkem politické iniciativy. Vysoká představitelka je např. kritizována za to, že pasivně čeká na členské státy, aby předložily svá stanoviska, a teprve poté prezentuje jejich nejmenší společný jmenovatel jako svůj návrh. Zahraniční politika EU postrádá v klíčových oblastech komplexní strategickou orientaci. S odkazem na slavný výrok Henryho Kissingera³ lze tvrdit, že přestože telefonní číslo na Evropu již existuje, když telefon zazvoní, Evropa obvykle neví, co říci.“

Kromě toho podle analytiků charakterizuje současnou zahraniční politiku EU nedostatek důvěry, pocitu vlastnictví, transparentnosti a sdílených informací. Vnější role EU byla nadto narušena bezprecedentní hloubkou a šíří evropské hospodářské krize. Nejenže se v jejím důsledku snížila evropská síla, sebevědomí, důvěryhodnost a zdroje, ale rovněž došlo k oslabení solidarity mezi členskými státy (Lehne 2013; FIIA 2013). Zajímavý pohled na společnou zahraniční politiku z hlediska její legitimacy po vstupu posledních změn primárního práva (daných Lisabonskou smlouvou účinnou od 1. 12. 2009) přináší Weiss (2012, s. 14): „Z hlediska vstupní legitimacy je klíčová definice konstitutivních aktérů. Záleží totiž na tom, jestli reprezentativnost, inkluze a správný proces hodnotíme z pohledu občanů EU, občanů členských států, nebo členských států. Pokud budeme SZBP chápat jako zahraniční politiku EU a jejích občanů, dopad Lisabonské smlouvy je velmi omezený. Na transparentnosti rozhodování se příliš nezměnilo. Evropští poslanci jako přímo volení zástupci občanů svoji roli posílili i přes značnou snahu spíše mírně a nepřímou. ... Zatím se ani nezdá, že by Evropská služba pro vnější činnost nějakým systematickým způsobem pracovala se vstupy přicházejícími odjinud než z centrálních evropských institucí, takže není možné hovořit ani o zásadnějším posílení inkluzivního vytváření politiky. Málo se také mění na přístupu občanů členských států k rozhodování v zahraniční politice. Nemohou dohlížet na vystupování svých zástupců v Radě EU a stejně tak je omezená i role národních parlamentů. Větší kontrola národních zástupců v radě je možná na základě vnitrostátních pravidel, například vázaných mandátů, ale Lisabonská smlouva v tomto směru nemá vliv.“

Už od počátku své existence je rovněž kritizována Evropská služba pro vnější vztahy (ESVČ). Weiss (2011) např. uvádí: „Zřízení Služby bylo spojeno s mnoha očekáváními, zejména v otázkách sjednocení evropského působení v zahraničí a větší koherenci vnějších politik EU. Realita ovšem ukázala, že Služba může být nanejvýš jedním z faktorů, které k dosažení těchto cílů přispějí. Služba sice hraje důležitou roli při formulaci strategických směrů vnějších politik a disponuje sítí delegací v zahraničí, celá řada podstatných nástrojů jí ale byla upřena. To se v první řadě týká implementace politik, která zůstala v kompetenci Komise. Rozvojová politika, politika rozšiřování a Evropská sousedská politika nebo zahraniční obchod – všechny tyto oblasti mají vlastního komisaře a vlastní generální ředitelství. Služba má pouze za úkol ve spolupráci s těmito útvary vytyčovat strategické směry evropské aktivity, ale konkrétní praxe zůstává mimo její pravomoc. To se týká i naprosté většiny finančních prostředků věnovaných na vnější činnost. S implementací souvisí

---

³ Henry Kissinger, v letech 1973-1977 americký ministr zahraničních věcí, si v sedmdesátých letech dvacátého století postěžoval, že nemůže jednoduše zvednout telefon a zavolat Evropě.

i fungování delegací Unie, kde Služba obsazuje vedoucího delegace, politický odbor a tiskové oddělení. Ostatní pracovníci jsou ale vysíláni příslušnými generálními ředitelstvími Komise, což vyvolává řadu otázek týkajících se řízení, služebního postupu a loajality.“

Kritika na ESVČ směřuje i ze strany oficiálních organizací EU, konkrétně Účetního dvora. Ten v roce 2014 konstatoval (Účetní dvůr 2014): „Auditoři EU zjistili, že ustavení ESVČ bylo uspěchané a nedostatečně připravené. ESVČ byla zřízena v době finančních omezení a eskalujících nepokojů v jižním Středomoří. Zároveň ji sužovalo příliš mnoho omezení a nejasně definované úkoly. Všechny tyto faktory přispěly k vytvoření prostředí, jež bylo z hlediska zahájení fungování služby obtížné. Efektivnost ESVČ rovněž omezovaly nedostatky ve stanovování cílů a plánování, organizaci a alokaci zdrojů. Integrace zvláštních zástupců EU do práce ESVČ není zatím dostatečná. Co se týče přijímání pracovníků, Účetní dvůr zjistil, že značná nerovnováha ve složení pracovní síly z hlediska pohlaví a zeměpisného původu dosud nebyla v plném rozsahu napravena a že výběrová řízení jsou nákladná a zdlouhavá. Účetní dvůr dospěl k závěru, koordinace s Komisí a členskými státy se zlepšila, ale stále nedostačovala k tomu, aby ESVČ mohla plně rozvinout svůj potenciál. Koordinaci s Komisí ovlivnila skutečnost, že ESVČ je samostatný subjekt, absence účinných koordinačních mechanismů na nejvyšší úrovni a nepružný finanční a správní rámec v delegacích, který odčerpává zdroje na politické úkoly. Koordinace s členskými státy plně nevyužívá synergií, jako sdílení informací a společná sídla, včetně ochrany občanů EU v cizině. Stálé předsednictví ESVČ v některých přípravných orgánech Rady koordinaci posílilo, ale potenciální přínosy nových mechanismů se zatím v plné míře nerealizovaly.“

Celkově lze konstatovat, že primární právo EU nedává tomuto společenství dostatek možností prosazovat společnou zahraniční politiku. Konkrétní postupy EU v této politice tak stále závisí na vůli členských států, na skutečnosti, zda dojde k situaci, že se jejich zájmy shodují a že tak budou ochotny provádět společné akce. Integrační pokrok společné zahraniční (a bezpečnostní) politiky se tak v zásadě nekoná – EU je stále v reaktivní pozici nejen vůči celosvětovému dění, ale také vůči svému nejbližšímu okolí. Chybí definice dosažitelného cíle nebo alespoň dlouhodobá strategie obsahující například i společné vybavení armád, kam má společná politika směřovat. To se také zrcadlí v absenci lídra, který by dodal společné politice jasně identifikovatelnou tvář. Žádný z dosavadních vysokých představitelů Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku (před Federicou Mogherini to byla v letech 2009-2014 Catherine Ashton z Velké Británie) není široce uznávanou osobností. Veřejnost o daných představitelích veskrze neví, při řešení nejrůznějších problémů a krizí (jako v současnosti na Ukrajině) nehrají rozhodující roli.

Pokud ještě u vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku zůstaneme, můžeme připomenout, funkce že s obdobným názvem – vysoký představitel pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku (SPZB) existovala již dříve (tedy před vstupem Lisabonské smlouvy v účinnost). Svým obsahem se však příliš nepodobala vysokému představiteli dle Lisabonské smlouvy. V minulosti danou funkci vykonával generální tajemník Rady⁴ a měl oprávnění být nápomocen Radě v otázkách společné zahraniční a bezpečnostní politiky především tím, že přispívá k formování, přípravě a provádění politických rozhodnutí a případně tím, že vede jménem Rady na žádost předsednictví politický dialog se třetími stranami. Více pravomocí mu SEU v předlisabonském znění nedávala. Za současné úpravy lze vysokého představitele považovat za nejsilnější osobu v oblasti zahraniční politiky. Nyní, jsou v této funkci spojeny tři dřívější samostatně působící osoby – vysoký představitel pro SZBP, komisař pro vnější vztahy a předseda Rady pro vnější vztahy. Tím se vyřešily některé staré kompetenční rozpory. Objevily se však jiné nejasnosti v kompetenční oblasti⁵. Ve Smlouvách není přesně vymezen vztah k předsedovi Evropské rady. Je zde dáno, že předseda

⁴ Myslí se Evropské rady, tedy setkání nejvyšších představitelů členských zemí.

⁵ Podrobnější detaily lze nalézt v Koehler (2010), či Šourková (2011).

zajišťuje vnější zastupování Unie v oblasti SZBP, aniž by tím byly dotčeny pravomoci vysokého představitele Unie. Více k tomuto vztahu Smlouvy neříkají. To však umožňuje vznik kompetenčního sporu mezi těmito dvěma osobami. Stanovení hranic zodpovědnosti je tak složité z právního hlediska a může být nemožným v praxi, což může vést k nesoudržnosti zahraniční politiky. Další kompetenční spor může vzniknout mezi vysokým představitelem Unie a předsedou Komise či dalšími členy Komise. Vysoký představitel má výjimečné postavení v rámci Komise, což pramení zejména z jeho jmenování Evropskou radou. K tomu se ještě přidává jeho odpovědnost za koordinaci vnějších politik a to může být zdrojem jistého napětí mezi ním a ostatními komisaři, ale také mezi ním a předsedou Komise. Mezi předsedou Evropské rady a Komisí takové pnutí nenacházíme, jelikož předseda se věnuje SZBP, kdežto Komise odpovídá za ostatní vnější politiky. Potenciální kompetenční spor lze rovněž nalézt ve vztahu vysokého představitele Unie a předsedající země v Radě, jelikož vysoký představitel převzal hodně z pravomocí tohoto předsedajícího státu. Otázkou je, jaký význam rotující předsednictví nyní vlastně vůbec má. Předsedající země má méně pravomocí, ale stále vede Radu ve všech složeních s výjimkou Rady pro zahraniční věci. Šourková (2011) se domnívá, že rotující předsednictví členských zemí může hrát i jistou „psychologickou“ roli, jež umožňuje členským státům identifikovat se s Unií a cítit určitou souměřitelnost a odpovědnost za dění v EU.

Skutečnost, že primární právo EU nedává tomuto společenství dostatek možností prosazovat společnou, respektive jednotnou zahraniční politiku se logicky projevuje tím, že daná politika na úrovni EU v praxi neexistuje. Neznamená to, že se členskými zeměmi nedaří v jednotlivých konkrétních případech shodnout se na společném postoji, záleží ale na vůli členských států. Jinak řečeno, primární z hlediska společného postupu v zahraničních věcech jsou stále členské státy, orgány EU nemají dostatek pravomocí a ani nedisponují osobnostmi s odpovídající autoritou, aby společnou politiku vymohly. Šourková (2011, s. 51) z hlediska celkové situace v oblasti zahraniční politiky uvádí: „Záměry Unie jsou tedy jednoznačné. Stojí o vyšší míru integrace. Proti unijním snahám však stojí (některé) členské státy, které naopak brzdí tento integrační proces. A změna primárního práva je vázána na schválení všemi členskými státy v souladu s jejich ústavními předpisy.“

Výše uvedené je nutno brát jako konstatování, nikoliv jako kritiku. V oblasti zahraniční politiky, stejně jako v jiných oblastech⁶, se naplno projevuje, že EU je specifickým útvarem, nejedná se zatím o federaci, nemá všechny atributy státu. Členské státy, respektive jejich politici se logicky nechtějí vzdát svých pravomocí v oblastech, které jim zůstávají, kde relativně snadno mohou dosáhnout nějakého výsledku (cíle) a kde zájmy členských zemí jsou v konfliktu. Například v oblasti monetární politiky je v zájmu všech zemí mít nízkou inflaci – vysoká inflace poškozuje naprostou většinu občanů, znemožňuje provádět ekonomické operace apod. Proto poměrně již dávno členské země ustanovily nezávislé centrální banky a později většina členských zemí EU souhlasila se vznikem společné měny a nezávislé instituce (Evropské centrální banky), která zabezpečuje stabilitu dané měny, přičemž není navázána na politiky jednotlivých členských zemí. Oblast zahraniční politiky je odlišná – společný cíl všech členských států se zde hledá mnohem obtížněji.

Současné znění stanovení primárního práva EU v oblasti zahraniční politiky jsou logickým důsledkem situace, kdy se členské státy EU nechtějí vzdát většiny svých pravomocí, protože je to pro ně výhodné, kdy na druhou stranu je pro tyto státy alespoň částečně výhodné, aby své zahraniční politiky koordinovaly a aby v některých oblastech postupovaly společně. V mnoha oblastech mohou členské státy koordinací a společným postupem

---

⁶ Další oblastí, ve které EU nemá dostatek pravomocí, je např. oblast společné hospodářské politiky. I zde z hlediska provádění zejména fiskální politiky zůstávají rozhodující pravomoci na úrovni členských států, což společnou hospodářskou politiku stěžuje a je to jedním z důvodů současných problémů společné měny. Detaily viz např. Wawrosz (2014).

dosáhnout svých cílů snadněji. Je potom pro ně i žádoucí, aby koordinace a společný postup byl institucionálně upraven – aby pro ně existovala pravidla a aby existovaly orgány, které toto vykonávají a zajišťují. Pokud ale koordinace a společný postup není pro členské státy výhodný, současné znění primárního práva nedovoluje orgánům EU, aby nějaký společný postup prosadily a aby případně sankcionovaly ty členské země, které by jej neprováděly, respektive by se od něj odchýlily. Výsledkem jsou výše uvedené problémy a jevy.

Tento text nevolá po tom, aby primární právo EU bylo změněno a aby dané společenství získalo v oblasti zahraniční politiky větší pravomoci. Domníváme se, že k tomu není dostatečná vůle na úrovni občanů jednotlivých členských států. Nutnou podmínkou podle našeho názoru zde je, aby idea jednotného evropského národa (respektive společného evropského člověka) získala rozhodující podporu. Pokud na sebe budou obyvatelé jednotlivých členských států hledět v první míře jako na Evropany, nutně budou prosazovat evropský pohled a nikoliv své národní zájmy. Potom bude možno provádět jednotnou evropskou zahraniční politiku. Idea evropanství ale zatím nemá dostatečnou podporu a její rozšíření musí být přirozeným procesem – danou ideu nelze zavádět proti vůli obyvatel členských států. Dle našeho názoru platí: pokud by nyní orgány EU získaly v oblasti zahraniční politiky více pravomocí tak, aby mohly provádět společnou evropskou politiku, nesetkalo by se to u občanů jednotlivých členských států s dostatečným pochopením. Důsledkem daného posílení pravomocí by pravděpodobně bylo další nárůst antievropských postojů, tedy pravý opak toho, co je nutnou podmínkou toho, aby společná evropská politika měla smysl. Dle tohoto textu má smysl o rozšíření ideje evropanství usilovat, její rozšíření však vskutku musí být přirozené. Lze zde doufat, že postupné rozšiřování kontaktů mezi obyvateli členských zemí k tomuto povede, jedná se ale o relativně dlouhodobý proces.

Samozřejmě lze diskutovat, zda v některých dílčích oblastech ustanovení evropského práva nezměnit. V rutinních oblastech, kde není konflikt členských zemí pravděpodobný, by mohly být orgány EU akceschopnější a efektivnější. Případné změny jsou ale spíše záležitostí sekundárních norem EU, tedy nikoliv zakládajících smluv. Na úrovni zásadních otázek je nutno se smířit ze skutečností, že zájmy členských států zůstávají rozdílné. To se nutně musí projevit i v zahraniční politice. V nejbližších letech lze za realistické označit skutečnost, že společná zahraniční politika bude trpět výše uvedenými problémy, které jsou ale právě projevem rozdílnosti zájmů jednotlivých členských států. Při této rozdílnosti by mělo hledání společných postojů za celou EU zůstat na členských státech.

4. Konkrétní dopady primárního práva EU na vztahy k USA

Jak se výše uvedené projevuje z hlediska vztahů EU a USA? Na oficiálních stránkách EU je k těmto vztahům uvedeno⁷, že „USA jsou nejbližším zahraničněpolitickým spojencem Evropské unie. Oba partneři úzce spolupracují, konzultují navzájem své mezinárodní priority a často se snaží společně prosazovat své zájmy na mnohostranných fórech. Spolupracují v zahraniční politice v několika zeměpisných oblastech, v současné době především na Blízkém východě a v severní Africe (zejména v Iráku a Sýrii) a ve východním sousedství EU (především v Rusku a na Ukrajině). USA se osvědčily jako spolehlivý partner řady členských států EU v oblasti bezpečnosti, což ukázala spolupráce mezi spojenci v Organizaci Severoatlantické smlouvy (NATO). Rozvinula se plodná součinnost s misemi společné bezpečnostní a obranné politiky EU – zejména mezi NATO a SBOP – na dějištích jako Afghánistán, Irák, Kosovo, Bosna a Hercegovina a Africký roh. EU a USA sice nehovoří jedním hlasem ve všech záležitostech zahraniční politiky, ale přesto jsou jeden pro druhého

⁷ Viz http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.6.1.html.

nejvýznamnějšími a nejspolehlivějšími spojenci. Jejich svazky v oblasti zahraniční politiky přetrvaly po mnoho desetiletí navzdory změnám, k nimž došlo na obou stranách v politickém uspořádání i geostrategické oblasti.“

Tabulka č. 1 – Obchod mezi EU a USA v období 2011-2013 (v miliardách EUR)

Rok	Dovoz zboží z USA do EU	Vývoz zboží z EU do USA	Bilance EU (zboží)	Dovoz služeb z USA do EU	Vývoz služeb z EU do USA	Bilance EU (služby)
2011	192,0	264,1	+72,1	141,1	148,1	+6,9
2012	206,5	293,2	+86,7	148,9	163,0	+14,1
2013	196,1	288,3	+92,2	146,1	158,8	+12,7

Pramen: Evropská komise, GR pro obchod

Hospodářství EU a USA společně vytvářejí téměř 50 % celosvětového hrubého domácího produktu (HDP) a představují jednu třetinu celosvětového obchodu. V roce 2013 obhájila EU své postavení největšího obchodního partnera USA – před Kanadou, která je partnerem USA v rámci Dohody o severoamerické zóně volného obchodu (NAFTA), a před Čínou. Navzdory poklesu vývozu EU do USA o 5 miliard EUR zůstaly USA v roce 2013 hlavní vývozní destinací Unie, do níž plyne 16,6 % celkového vývozu z EU (v porovnání s 8,5 % v případě Číny). Mezi partnery dovážejícími zboží do EU se USA umístily až na třetím místě – objem jejich vývozu do EU poklesl o 10 miliard EUR, stále však dodaly 11,7 % veškerého zboží dovezeného do EU. V tomto ohledu tak USA zůstaly za Čínou a Ruskem, které se na celkovém dovozu do EU podílely 16,6 % (v případě Číny) a 12,3 % (v případě Ruska). Vývoz služeb z EU do USA se mezi lety 2012 a 2013 snížil, stejně jako dovoz služeb z USA do EU. V roce 2013 EU vykázala přebytek v oblasti obchodu se službami s USA ve výši 12,7 miliardy EUR. EU je největším investorem v USA a opačně. Z hlediska zahraničních investic platí, že EU je největším investorem v USA a opačně. Podle odhadů poskytují společnosti EU a USA, které působí na území svého partnera, pracovní místa pro více než 14 milionů lidí. V roce 2012, za nějž jako poslední jsou k dispozici kompletní údaje, činily přímé zahraniční investice USA v EU 1536,4 mld. EUR, a opačně přímé zahraniční investice EU v USA činily 1655,0 mld. EUR.

Obdobně server euroskep.cz⁸ uvádí, že USA představují zřejmě nejdůležitějšího globálního partnera EU, přestože na rozdíl od ostatních klíčových zemí nejsou vzájemné vztahy komplexně smluvně regulovány. Spolupráce, která je usnadněna vzájemnou kulturní a hodnotovou blízkostí (oba partneři představují entity založené na hodnotách tržního hospodářství, demokracie, úcty k lidským právům a právního státu), je velmi intenzivní a pokrývá téměř všechny oblasti: politickou, ekonomickou, bezpečnostní, kulturní, oblast vědy a výzkumu, i oblasti nové, jako jsou např. boj s klimatickými změnami, boj s terorismem či otázky energetické bezpečnosti. V ekonomické oblasti představují USA největšího obchodního partnera EU, měřeno objemem vzájemné výměny zboží i služeb. Podobně jsou USA nejdůležitějším investorem v EU a naopak. Denně si obě strany Atlantiku vymění zboží a služby v hodnotě 1,7 miliardy EUR. Důležitost ekonomických vztahů byla potvrzena vytvořením tzv. Transatlantické hospodářské rady (Transatlantic Economic Council, TEC) v roce 2007 – politického tělesa, jehož cílem je posilovat vzájemné ekonomické vazby a které je založeno na pravidelných setkáních (zpravidla dvakrát do roka) příslušných členů Evropské komise a kabinetu amerického prezidenta. Spojené státy a Evropa rovněž úzce spolupracují v oblasti vojenské a obranné, i když hlavní platformu komunikace v těchto otázkách představuje Severoatlantická aliance (NATO), která nezahrnuje všechny členské státy EU. Spolupráce mezi oběma organizacemi (NATO a EU) se nicméně postupně zlepšuje, což

⁸ Viz <https://www.euroskop.cz/8915/sekce/evropska-unie-a-svet/>.

je možno demonstrovat i umístěním evropského centra pro operační plánování v rámci tzv. útvaru SHAPE (Supreme Allied Headquarters), který spadá pod NATO. Podobně intenzivně se rozvíjí kooperace na poli vnitřní bezpečnosti, především mezi zpravodajskými službami USA a evropských států a při potlačování mezinárodního terorismu.

Jakkoliv výše uvedené oficiální zdroje působí relativně bezproblémově, i ony připouštějí, že spolupráce mezi EU a USA je ovšem někdy komplikovaná kvůli rozdílným názorům na určité otázky. Mezi nejvýznamnější rozepře mezi Spojenými státy a Evropskou unií z poslední doby můžeme uvést například otázku ratifikace statutu Mezinárodního trestního soudu (ke kterému USA nepřistoupily), globálních klimatických změn (USA např. nepodepsaly tzv. Kjótský protokol o snižování emisí), či ochrany osobních dat cestujících na transatlantických letech. K dalším problémům patří⁹:

- Skutečnost, že ačkoli USA formálně vždy podporovaly kroky vedoucí k hlubší evropské integraci, existují na jejich straně i obavy. Tou hlavní je, zda integrace nepovede k většímu protekcionismu a následně diskriminaci USA. Rovněž se očekává, že ekonomicky silná a jednotná Evropa bude více soutěživá a bude moci ohrožovat americké zájmy ve světě. Konflikty na ekonomickém poli by pak ve svých důsledcích mohly vést rovněž ke konfliktům politickým.
- Během studené války se Evropa velmi spoléhala na americkou pomoc a ochranu. Dokonce i po skončení studené války, to byli Američané, kteří řídili vojenskou operaci pro potlačení násilností na Balkáně. Evropa navíc ekonomicky zužitkovává vojenskou a stabilizační roli Spojených států na Středním i Dálném východě. Prokešová (2011) zde uvádí, že pro průměrného Američana je tedy Evropa vlastně taková „vyžírka“.
- V posledních letech byly Spojené státy do značné míry zahlceny válkami v Afghánistánu a v Iráku i problémy spojenými s bojem proti terorismu. Cíle USA a EU jsou v těchto oblastech sice komplementární, ale často jen minimálně koordinované.
- Mezi EU a USA čas od času dochází k nejrůznějším obchodním a ekonomickým sporům. Obchodní spory obvykle vyplývají: ze snahy chránit citlivé domácí průmyslové odvětví (příkladem mohou být spor týkající se trhu s ocelí), z odlišných hodnot (příkladem může být spor o hovězí maso ze stád krmených hormon nebo spor o geneticky modifikované potraviny), či z odlišného historického vývoje obchodních politik. Nejsilnější spory se dotýkají oblastí, které jsou z pohledu států považovány za strategické.

Primární právo EU v současné době tomuto společenství nedovoluje, aby vůči USA stejně jako vůči kterémukoliv jinému nečlenskému státu provádělo jasnou politiku, která je stanoviskem společenství. Na společném postoji vůči USA se musí shodnout všechny členské země, což může být problematické, v některých případech až nemožné. Některé země (např. Velká Británie a Irsko) mají z nejrůznějších důvodů s USA bližší vztahy než jiné země. Společný postoj se rovněž obtížně hledá z důvodu odlišnosti ekonomik, pracovních, finančních trhů apod. Pro některou členskou zemi může být výhodná větší ochrana unijního trhu, pro jinou nikoliv. Další může mít zájem, aby se její investice do USA zvýšily, jiná ne. EU není jednotná na vnitřní úrovni a nemůže tudíž být jednotná ani na úrovni svých zahraničních vztahů. Současné znění primárního práva je dokladem této nejednoty. K jeho změně má smysl přistoupit až v situaci, kdy dojde ke skutečné unifikaci¹⁰ Evropy. Do té doby je nutno počítat s tím, že na úrovni EU bude nejednota a obtížnost dosažení společného postoje přetrvávat.

---

⁹ Nejedná se o úplný výčet všech problémů.

¹⁰ V ekonomické oblasti znamená skutečná unifikace Evropy naplnění podmínek pro vznik optimální měnové oblasti (viz Wawrosz a kol. 2012). Zdůrazněme však, že ekonomická oblast je jen jednou dimenzí unifikace. K dalším patří kulturní, sociální apod.

Literatura a prameny

1. Brusenbauch Meislová, M. (2014): *Hledání jednotného hlasu? Potenciál a limity zahraniční politiky EU*. MEC Policy Paper. Brno: Mendelova univerzita v Brně
2. Lehne, S. (2013): *Promoting a Comprehensive Approach to EU Foreign Policy*. Dostupné na: <http://carnegieeurope.eu/publications/?fa=51000>
3. Finnish Institute of International Affairs (FIIA) (2013): *The European External Action Service and National Diplomacies – Partners or Rivals?* Helsinky: FIIA. Dostupné na: <http://www.fiaa.fi/fi/event/538/>
4. Koehler, K. (2010): European Foreign Policy After Lisbon: Strengthening the EU as an International Actor. *Caucasian Review of International Affairs (CRIA)*, Vol. 4, No. 1, pp. 57-72
5. Prokešová, D. (2011): *USA-EU: nová fáze transatlantické spolupráce*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni
6. Šourková, P. (2011): *Vnější vztahy EU v oblasti zahraniční politiky po Lisabonu*. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity
7. Tichý, L. a kol. (2011): *Evropské právo*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck
8. Urbanová, K. (2010): *Evropská služba pro vnější činnost*. Praha: Parlamentní institut
9. Wawrosz, P. (2011): Lisabonská smlouva jako základní rámec fungování EU a české národní zájmy. In: Malý, J., Wawrosz, P., Mráček, K., Dostálová, I.: *Globalizace, integrace a české národní zájmy*. Praha: Professional Publishing, s. 23-51, ISBN 978-80-7431-061-4
10. Wawrosz, P. (2014): Odlišná úprava hospodářské a měnové unie v právu EU jako jedna z příčin makroekonomických nerovnováh v eurozóně. *Scientia et Societas*, Vol. 10, No. 4, pp. 18-33
11. Wawrosz, P. a kol. (2012): *Makroekonomie – základní kurz*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 360 s., ISBN 978-80-7408-059-3
12. Weiss, T. (2012): Evropská služba pro vnější činnost a legitimita zahraniční politiky Evropské unie. *Mezinárodní vztahy*, No. 1, pp. 5-21